

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mgr. Hana Weiserová

Vliv A. G. Bella na vzdělávání neslyšících

Olomouc 2018

Vedoucí práce: Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny i literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala za odborné vedení a rady Mgr. BcA. Pavlu Kučerovi, Ph.D. Dále všem, kteří mi pomohli svými radami a podněty k dokončení.

Obsah

Úvod.....	5
1 Alexander Graham Bell	7
1.1 Život A. G. Bella.....	7
1.2 A. G. Bell - vynálezce telefonu a dalších přístrojů	10
2 Historie a vývoj vzdělávání neslyšících v Severní Americe.....	13
3 Milánský kongres.....	16
4 A. G. Bell a jeho přístup	18
4.1 Bellovy vzdělávací metody	19
4.2 Eugenika.....	22
5 Bellovo počínání ve vzdělávání	27
5.1 Zavedení škol denního typu	27
5.2 Bell versus Gallaudet	29
5.3 Předškolní vzdělávání	32
5.3.1 A. G. Bell a Maria Montessori.....	33
6 Stopy vlivu Alexandra Grahama Bella	35
6.1 Japonsko.....	35
6.2 Helen Kellerová	35
6.3 National Geographic Magazine.....	36
7 Kultura neslyšících	37
8 Organizace Alexandra Grahama Bella	38
Závěr	43
Seznam bibliografických údajů	45
Seznam zkratk	49
Seznam obrázků a tabulek	50

Úvod

Hlavní náplní této práce je přiblížit život Alexandera Grahama Bella a jeho přínos vzdělávání neslyšících. Přínos Alexandera Grahama Bella je většinou vnímán ne příliš kladně, jako příznivec orální metody vzdělávání neslyšících je v souladu se současnými světovými trendy ve vzdělávání považován spíše za toho „špatného“. Nic však není černé nebo bílé. Ráda bych na základě studia dostupné literatury jak české, tak zahraniční, objasnila a osvětlila jeho názory a myšlenky, které určovaly jeho činy a rozhodnutí. Vytvořit tak objektivní a celistvý obraz muže, který byl osobností ve světě neslyšících a jehož odkaz žije dál.

Celá společnost ať už slyšící či neslyšící (i když ti s menším zpožděním a také díky dalším technologiím) vděčíme Bellovi za vynález telefonu. Bell však nebyl jen mužem, který vynalezl telefon, nebo ten, který pokračoval v odkazu svého otce – propagaci *visible speech*. V souladu s rychlým vývojem společnosti se Bell vyjadřoval k mnoha oblastem, jeho hlas byl slyšet a měl svoji váhu.

Tato práce se skládá z několika částí, kdy každá je zaměřena na jinou oblast jeho zájmu. První část je zaměřena na Bellův život a dílo, bez těchto základních znalostí by nebylo možné pochopit jeho pohnutky a následný vliv. Cílem kapitoly je obeznámit se s rodinným zázemím, s pohnutkami pro práci s neslyšícími a se základními milníky v jeho životě.

Další dvě kapitoly tvoří historickou odbočku před tím, než přikročíme k Bellovým zásahům ve vzdělávání. Je potřeba si ozřejmit situaci ve Spojených státech amerických, jaké jsou počátky vzdělávání, jaké metody a přístupy jsou používány a také jednu z nejzásadnějších událostí ve světě neslyšících, tedy Milánský kongres, a jeho dopad na vzdělávání neslyšících.

Čtvrtá kapitola je věnována metodám a přístupům, které formulovaly Bellovy vize, co se týče změn ve vzdělávání a jeho celoživotní snažení vůbec. S důrazem na metody a názory, které propagoval a z jakého důvodu si myslel, že jsou správné. Nejvíce prostoru je věnováno eugenice, která zásadně stojí za Bellovým nahlížením na kulturu a jazyk neslyšících, které se výrazně odrážejí na podobě reformních vzdělávacích plánů.

Další kapitola již popisuje aktivní Bellovy kroky pro realizaci jeho vizí, od získání státní podpory pro školy denního typu, přes boj o zásadní vliv s Edwardem Minnerem Gallaudetem, po snahy o otvírání alternativních mateřských škol.

Jeho záběr byl neuvěřitelný. Z toho důvodu tato kapitola obsahuje střípky jeho dalšího snažení, které mělo nemalý vliv na vzdělávání a výchovu nejen neslyšících, ale i hluchoslepých.

Následující kapitola je zaměřena na kulturu neslyšících, která byla nastíněna v předchozích kapitolách, tato kapitola je však zaměřena na pozitivní vliv Bella a na to, co neslyšícím jeho urputné snažení přineslo.

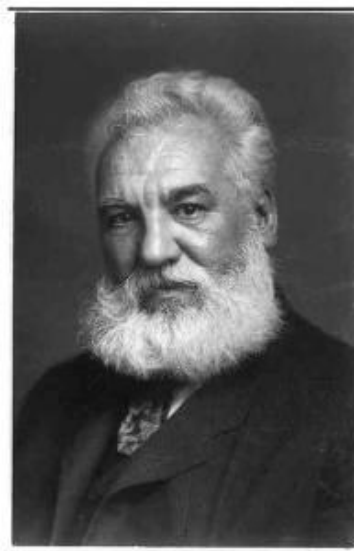
Poslední kapitola je věnována odkazu Alexandera Grahama Bella dnes, který je nadále aktuální díky organizacím, které založil.

Cílem práce je popsat a ozřejmit život jedné z nejvýznamnějších osobností ve světě neslyšících, a to nejen v oblasti vzdělávání, ale i techniky a kultury.

1 Alexander Graham Bell

Alexander Graham Bell je pro slyšící společnost známý především díky vynálezu telefonu a pro neslyšící společnost jako zarytý oralista. Že to však nejsou jediné věci, kterými obohatil nebo ovlivnil společnost, bude objasněno v této kapitole. Důraz je především kladen na důležité milníky v jeho životě a jeho motivaci a pohnutky pro práci s neslyšícími. Hlavním zdrojem informací pro tuto kapitolu je biografická studie Marie Vajshajtové (Vajshajtová, 1972).

A. G. Bell za svůj život vystřídal několik oblastí zájmů, jen dvě ho však provází celý život, a to výchova a vzdělávání neslyšících a oblast vědecko-technická. Bell měl štěstí, že jeho patenty mu zajistily nezávislost na jiných organizacích a institucích, vždy si vše mohl dělat po svém.

Obr. 1 Alexander Graham Bell

1.1 Život A. G. Bella

A. G. Bell se narodil do rodu Bellů „... ze *St. Andrews ve Skotsku, jehož členové byli původně vyučeni v řemesle ševcovském, pěstovali tradičně herectví, deklamátorství, později výuku řečnictví a přednesu, a nakonec i nauku o fyziologii řeči na vědeckém základě*“ (Vajshajtová, 1972, s. 65).

Alexander Graham Bell se narodil 3. 3. 1847 ve skotském Edinburghu. Jelikož se narodil ve stejný den jako jeho děda, jmenuje se Alexander právě po něm, aby se však odlišil od svého otce (Alexander Melville) a dědy, přijal v jedenácti letech jméno Graham – po rodinném dlouholetém příteli (Vajshatlová, 1972).

Alexander Melville Bell a Elise Bell (rozená Symonides) měli tři syny: Melvilla Jamese, Alexandera Grahama a Edvarda Charlese (Vajshajtlová, tamtéž). Matka je vzdělávala doma, až ve starším věku nastoupili chlapi do oficiálního školního systému, závěrečné zkoušky složil na Royal High School v roce 1861, ve 14 letech (Vajshajtlová, 1972). Oba bratři zemřeli na tuberkulózu, což bylo hlavním impulsem pro přestěhování zbytku rodiny do Severní Ameriky, Alexander byl pravděpodobně nakažen také a místní klimatické podmínky mu měly usnadnit uzdravení.

Alexander šel odmala ve šlépějích obou rodičů. Sourozenci Bellovi vlastně neměli jinou možnost než učit, oba jejich rodiče byli učitelé. Alexander zdědil umělecké nadání po matce (byla učitelkou kreslení a malířkou miniatur) a dlouhá léta se mu dařilo skloubit zájem o hudbu a akustiku i nauku mluvy, nicméně řečnictví nakonec vyhrálo a ovlivnilo celý jeho následující život. Otec všechny své syny od útlého dětství systematicky a kreativně připravoval na budoucí dráhu odborníků na mluvu. Synové dokonce dostali za úkol svépomocně vytvořit repliku Faberova mluvícího stroje *Euphonia*, díky němuž si osvojili také znalosti z oblasti fyziologie řeči, tvoření hlasu a anatomie mluvidel (Vajshajtlová, 1972).

Po absolvování školy přesídlil do Londýna, kde pokračovalo intenzivní vzdělávání pod ochrannými křídly jeho dědečka, který sám ještě vedl svoji soukromou praxi. Alexanderovi se dostalo vzdělání nejen po stránce intelektuální, které bylo nutné pro osvojení si vyučovacích metod (poznatky z akustiky, fonetiky, řečtiny, latiny, ...), ale i v oblasti chování a oblékání ve společnosti. Poté odešel se svým bratrem Melvillem do Elginu na Westhouse school, kde působil jako výpomocný učitel hudby a řečnictví, po absolvování učitelské kvalifikace v Edinburghu působil i jako definitivní učitel. Při práci se však neustále věnoval svým výzkumům, v té době především v oblasti rezonančních tónů hlásek. Kvůli nedostatku času na svůj výzkum přesídlil na chvíli do Bathu, kde také působil jako učitel. V roce 1868 však odchází do Londýna, kde plní otcovy povinnosti v jeho soukromé praxi z důvodu jeho cesty do Ameriky. Mladý Bell zvládá konání přednášek o visible speech, soukromé lekce přednesu a řečnictví a poprvé vyučuje sluchově postižené dítě mluvit. Ve volných chvílích doplňuje i své vzdělání na londýnské universitě – navštěvuje přednášky anatomie a fyziologie mluvních orgánů, fyziky apod. V práci ho však brzdily projevující se příznaky tuberkulózy.

Z tohoto důvodu se celá rodina přestěhovala do kanadského Brantfordu, otec předpokládal pobyt v délce maximálně dvou let, pobyt se však protáhl již na celý život (Vajshajtlová, 1972).

V Americe se rozšiřuje jeho již tak dosti široký záběr o vzdělávání neslyšících, nejdříve za otce převzal vedení přednášek o visible speech v Bostonu (otec se nemohl zúčastnit z důvodu plnění jiných povinností v Kanadě), Northamptonu a v jiných městech a ústavech pro neslyšící, dále ho zaměstnává privátní výuka několika neslyšících žáků na škole Sarah Fullerové (pozdější škola Horace Manna pro hluchoněmé), přednášení na konferencích a v neposlední řadě práce na „...tzv. *harmonickém telegrafu... na němž se snažil docílit přenosu tónových zvuků jednoduchých i složitých na dálku pomocí elektrického proudu*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 29).

Mabel Bellová

Mabel Hubbardová ztratila sluch a pocit rovnováhy následkem spály ve čtyřech a půl letech. Za celé dětství a období dospívání se nesešla s jinými neslyšícími nebo ohluchlými lidmi, ani znakovým jazykem, byla vzdělávána doma se svými dvěma sestrami. Otec dbal na výuku odezírání a dokonce ji poslal na studijní pobyt do Německa, kde se naučila odezírat i německy. Velmi dobrá schopnost odezírání Mabel byla vystavěna na bohaté slovní zásobě, která se neustále zvětšovala díky velké zálibě ve čtení.

Gardiner Greener Hubbard díky zkušenosti s vlastní dcerou se aktivně zasahoval o to, aby i jiné děti měly vhodné podmínky pro výuku odezírání, tak narazil i na A. G. Bella a jeho visible speech, který měl za úkol zlepšovat a udržovat výslovnost. Zdokonalení řeči se již nekonalo, sňatek však ano. „*Říkalo se, že Bell učil svou ženu mluvit, ale nebylo tomu tak. Její otec dokonce říkal, že prý od té doby, co se provdala, se její řeč poněkud zhoršila*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 41). Skutečností však je, že Bell odmítl pracovat na řeči své ženy, i přesto však byla na dále schopna fungovat jako tlumočnicka rodiny při cestách do německy mluvících zemí (Walker 1994). Mabel se provdala za A. G. Bella 11. 7. 1877.

Mabel Bellová podporovala svého manžela ve všech jeho projektech s velkým pracovním nasazením. Založila a finančně podporovala první *Společnost pro výzkum letectví*. Byla i publikačně činná, především co se týče tématů hluchota, odezírání a vzdělávání neslyšících. Hlavním zdrojem informací byla její cesta kolem světa.

1.2 A. G. Bell - vynálezce telefonu a dalších přístrojů

„Je nutno předeslat, že jeho první pokusy v tomto směru měly počátek v práci s hluchoněnými v bostonské škole Horace Manna, kdy se zabýval původní myšlenkou vytvořit přístroj, který by pomáhal hluchoněným dětem“ (Vajshajtlová, 1972, s. 31). Toužil sestrojít přístroj, který z mluveného slova udělá slovo viditelné, přes veškeré snahy byla řeč neslyšících stále lehce identifikovatelná kvůli nepřirozené melodii a přízvuku řeči.

„Idea telefonu se zrodila za mého pobytu v otcově domě v Brantfordu v létě roku 1874, a konečný telefonní přístroj byl úplně tentýž jako přístroj původní. Telefon s membránou na obou koncích vedení“ (Mackenzie, 1951, s. 83).

Tři nejdůležitější osoby, které se podílely na realizaci nápadu A. G. Bella, jsou mecenáši Thomas Sanders a Gardiner Greener Hubbard, asistent Thomas A. Watson. Oba dva mecenáši nevložili do rukou Bella své finance, ale především vzdělávání svých sluchově postižených dětí. Pomoc od mecenášů byla nutná, Bell pohlcen výzkumy a prací nad telefonem začal zanedbávat své soukromé kurzy, povinnosti obecně, a dostal se do finančních potíží. Se všemi zúčastněnými byla sepsána smlouva, kdy Sanders s Hubbardem financovali veškeré náklady spojené s výzkumem, a Bell byl zavázán, že v případě úspěchu bude zisk rozdělen mezi všechny tři účastníky (Vajshajtlová, 1972). Kromě dvou již zmiňovaných pomohl ze svízelné situace Bellovi i Louis B. Mouroc, který vyplatil roční plat za přednášky na univerzitě dopředu najednou. Úsilí se vyplatilo, přichází zlomový rok 1875, kdy je předložen popis přístroje k patentování a zároveň zasnoubení s Mabel Hubbardovou. *„Dne 10. března 1876 uslyšel jeho pomocník v laboratoři první větu přenesenou jeho telefonem: „Pane Watsone, přijďte sem, potřebuji vás.“* (Bell, 1875-1876). Telefon je úspěšně patentován 14. 3. 1876 (Vajshajtlová, 1972).

Ten samý den ovšem telefon patentoval i Elisha Gray. Soudní spor nejen s ním, ale i s dalšími společnostmi, které neuznávaly platnost priority jeho patentu, trvaly 25 let. *„Každopádně patent USA číslo 174 465 na telefon, vůbec nejvýnosnější, jaký kdy byl podán, získal on“* (ČTK, 2016).

Světový věhlas, publicitu a slávu doslova přes noc přinesla telefonu jubilejní výstava (ukázka pokroku v technice, vědě, průmyslu, zemědělství ...) Spojených států ve Philadelphii, kde svůj vynález osobně propagoval Bell. Bellův vynález málem prošel výstavou bez povšimnutí, výstavní jury neviděla všechny exponáty a chtěla již odejít. Zachránilo ho však to, že jedním ze členů jury byl brazilský císař Dom Pedro, který Bella znal díky změnám vzdělávacích metod neslyšících v Brazílii. Dom Pedro sám vyzkoušel telefon a byl nadšen. *„Jury pak ve*

své zprávě vyjádřila ústy svého člena, pozdějšího lorda Kelvina, že Bellův telefon byl nejpozoruhodnější exponát z celé Ameriky“ (Vajshajtlová, 1972, s. 33).

Tímto výrokem se vše nastartovalo. V Anglii byl dokonce požádán samotnou královnou o jeden telefon, luxusní telefon ze sloní kosti si však už nikdy nepřevzala, byla příliš zaměstnána politickou situací v impériu (Vajshajtlová, 1972). V roce 1880 převzal v Paříži Voltovu cenu, k níž se váže i finanční ohodnocení 50 000 franků. Bell finance investoval do podpory nových výzkumů a založil výzkumnou dílnu – ve Washingtonu na Connecticut avenue (Vajshajtlová, 1972).

Další významné finanční ohodnocení přineslo upravení a zdokonalení fonografu Thomase Alvy Edisona. Bell se svým týmem ho zdokonalil do podoby grafonu „...*přístroj schopný registrovat a také reprodukovat hudbu a řeč*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 36). Část finančního obnosu z patentu použil na založení Volta Bureau v roce 1887, částka činila. Informační kanceláře pro šíření znalosti o hluchotě, detailněji viz níže.

Od roku 1886 začal skupovat nemovitosti v Cape Bretonu v Novém Foundlandu, kde postupně vystavěl letní sídlo, a laboratoře,... nakonec se zde usadil na trvalo v sídle, které pojmenoval Beinn Breton (keltsky krásné pohoří) (Vajshajtlová, 1972). Zakoupil i kus paseky, na které se věnoval své nové vášni, chovu ovcí. Další probuzenou vášní bylo letectví, které souviselo i s další výzkumnou oblastí. Když jedno letadlo spadlo do vody, přivedlo ho to na myšlenku zkonstruovat „...*vodní člun klouzající po vodní hladině*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 39). Maximální rychlost člunu dosahovala až 112 km/h (McWhirter, 2001, s. 249).

Mezi další Bellovi vynálezy patří fotofon (přenášení zvuku pomocí paprsku světla), aklimatizační zařízení (air condition), dále se zajímal o určování polohy ledovců pomocí akustických metod (čímž předznamenal radar), či přemýšlel o systému převádění jednotek amerických na evropské a mnoho dalšího.

Roku 1910 absolvoval s manželkou a manželi Baldwinovými cestu kolem světa, kterou využil ke sbírání a získávání informací o vzdělávání a výchově neslyšících dětí. Zaznamenával však vše, co viděl od rostlinstva, přes hmyz po ochranu přírody obecně.

V poslední dekádě svého života sbíral informace o svých předcích a připravoval rodokmen rodiny Bellů.

Bell umírá na následky těžké anémie 2. 8. 1922, je pochován v rodinné hrobce na vrcholku kopce na Beinn Breagh (Vajshajtlová, 1972). Všechny telefony ve Spojených státech byly na jeho počest na minutu vypnuty.

Bellova ocenění a pocty (Vajshajtlová, 1972):

1878 - čestný doživotní člen Svazu anglických umělců

1882 - čestný doktorát lékařství (Univerzita v Heidelbergu)

1882 - státní občanství USA

1906 - čestný doktorát University v Edinburghu

1920 – čestné občanství města Edinburgh

Bellovo jméno nese jednotka intenzity hlasu, decibel.

2 Historie a vývoj vzdělávání neslyšících v Severní Americe

Než se pustíme do přehledu vývoje vzdělávání sluchově postižených v USA, je zapotřebí se krátce pustit do osvětlení rozdílů mezi dvěma hlavními vzdělávacími metodami. Je nutno dodat, že určitá rivalita je mezi nimi dodnes, žádný stát či kontinent se nevyhnul tomuto sporu. Metody se liší jak v přístupech, tak v cílech.

Metoda francouzská/manuální

Za zakladatele francouzské metody je považován Francouz Abbé Charles Michel de l'Épée, který v roce 1770 založil první školu pro sluchově postižené ve Francii, dnešní Institut national de jeunes sourds (dodnes fungující)(Hrubý, 1999). L'Épée považoval znakový jazyk za mateřský jazyk neslyšících, rozhodl se tento poznatek využít v jejich vzdělání. Domnívá se, že znakový jazyk je nejpřirozenější prostředek k získávání informací. Znaky samotných neslyšících obohatil o umělé znaky, které vymyslel sám pro potřeby učení. Francouzská metoda nenahlíží na neslyšící jako na defektní jedince, ale jako na jedince potřebující individuální přístup. Cílem je zvládnutí psané formy většinového jazyka a zvládnutí určitého kvanta vědomostí. Co se týče prostředků k dosažení cíle, není metoda nijak striktní, jde o znakový jazyk, využívání zbytků sluchu, odezírání. Dá se říci, že cílem je mimo jiné samostatný jedinec, což už však více souvisí s biculturním a bilingválním přístupem, který je uplatňován dnes.

Metoda německá/orální

Metoda německá má úplně jiný přístup, nahlíží na neslyšící jako na nemocného jedince, kterého je potřeba „opravit“, vyléčit, a to tak, že naprosto excelentně zvládne mluvenou řeč. Mluvená řeč je hlavním a jediným cílem. „Mluva je dokonce považována z mnohem důležitější než vzdělání! (Hrubý, 199, s. 58).“ Zakladatelem je Samuel Heinicke, který své myšlenky aplikoval na škole v Lipsku (1777). Prostředek k osvojení si řeči je maximální využití zbytků sluchu (unisenzorický přístup), s kterým souvisí sluchový trénink a hlasový trénink. Nezbytnou součástí této metody je dril. Méně striktní oralisté používají i odezírání, čtení a psaní, prstovou abecedu (multisenzorický přístup). Heinicke však nedoporučuje brzké zvládnutí čtení a psaní, odrazuje to totiž od mluvení (Hrubý, 1999). Oralisté si byli již v počátku vědomi, že tato metoda není vhodná pro všechny jejich žáky, tímto faktem se však nikterak nezabývali.

Spojené státy americké

Jako všude jinde, i počátky vzdělávání neslyšících v Americe jsou iniciovány jedinci. Často jde o jedince, kteří jezdili na zkušenou do Evropy, kde už vzdělávání neslyšících mělo delší tradici.

Mezi průkopníky patří Francis Green, jehož syn byl vzděláván bratry Braidwoodovými v Edinburghu. O tom, jak vzdělávání probíhalo, napsal zprávu a také požadoval po veřejných činitelích, aby se otázkou vzdělávání neslyšících začali aktivně zabývat, především na zakládáních školách. Green dokonce přeložil spis Abbého de l'Épée *Institution* do angličtiny.

Další velmi významnou osobností byl Thomas Hopkins Gallaudet, který vyučoval neslyšící dceru Dr. Mason F. Cogswella. Pan Cogswell sehnal peníze a poslal Gallaudeta do Evropy v roce 1815. V Anglii se nedočkal příliš vřelého uvítání a ani informací, a proto pokračoval do Francie do Národního institutu pro neslyšící (ústav vedený Abbé de l'Épée), kde byl zaujat francouzskou metodou. Roku 1816 se vrací do států i s mladým neslyšícím učitelem Laurentem Clercem a zakládají školu *The American Asylum for deaf and dumb*, která byla otevřena roku 1817 v Hartfordu. „*Ústav pro hluchoněmé v Hartfordu byl zpočátku udržován ze soukromých zdrojů. V krátké době se mu však dostalo veřejného uznání i podpory ze státních peněz*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 24). Po vzoru školy v Hartfordu, hlásící se k francouzské metodě, vznikaly další v New Yorku, Philadelphii, Danville, ... Nutno podotknout, že Clerc používal minimálně ze začátku francouzský znakový jazyk, čímž je také vysvětlována příbuznost obou znakových jazyků.

Harvey Prindle Peet, Gallaudetův žák, obohatil francouzskou metodu o svůj úhel pohledu a přiblížil se tak k německé metodě, své poznatky sepsal v *Course of Instruction*. „*Navazoval na přirozený posunek a získával tím vyjádření pojmu i činnosti. Tím vyjadřoval celou myšlenku jen několika přirozenými pohyby*“ (Černý, 1934, s. 51). Peetova metoda byla v Americe dlouho oblíbená.

Horace Mann a Dr. Samuel G. Howe navštívili německé ústavy a stali se tak propagátory německé metody v Americe. Tvrdili, že německá metoda je účinnější než francouzská, toto tvrzení však bylo vyvráceno dalšími učiteli, kteří jeli do Evropy.

Harriet B. Rogers vytvořila metodu zakládající se na výuce pomocí znaků a posléze se přechází na metodu orální (neboli německou). „*Nebyla však zavedena čistá metoda orální, ale artikulace se probírala vždy během prvních tří roků, kdy se dítě učilo i pomocí posunku*“

(Černý, 1934, s. 52). Privátní školu otevřela v roce 1866 v Chelmsfordu, která se později přemístila do Northamptonu, známá jako *Clarke Institution*. Rogers tak vytvořila vlajkovou loď orální metody v Americe. Lexington school však byla „...první škola ..., na které se systematicky vyučovalo řeči a odezírání výhradně orální metodou“ (Vajshajtlová, 1972, s. 27). Tuto školu založil Isaak Rosenfeld, jehož neslyšící dceru učil německý učitel Bernard Engelsmann a spolu s dalšími rodiči založil organizaci *Association for the Improved Instruction of Deaf–Mutes*, mezi jejíž úspěchy patří i Lexington school.

Edward Miner Gallaudet během své cesty po Evropě navštívil přes 40 ústavů, získané poznatky se staly základními kameny metody kombinované. Gallaudet „... se vyslovuje pro případné zavedení orální metody, ale s tím předpokladem, že i prstní abeceda a pohyb jsou podle potřeby vyučovány“ (Černý, 1934, s. 52). Na konferenci ředitelů ústavů se zástupci usnesli na zavedení artikulačních tříd, protože „... všichni způsobilí žáci mohou být vyučováni metodou orální a odezírání“ (Černý, 1934, tamtéž).

Kombinovaná metoda v americkém podání vypadala dle Černého (1934, s. 52) následovně:

1. prstní abeceda a pohyb byly základem artikulace a odezírání
2. artikulace je základem pro vytváření hlasité řeči, přičemž bylo více a více opomíjeno ukazování a stavěno na metodě orální.

Po dvou letech fungování kombinovaného systému se v roce 1870 však E. M. Gallaudet nechává slyšet, že není možné v jedné škole vyučovat obě metody zároveň, z toho důvodu vzniká nové rozdělení škol a to (Vajshajtlová, 1972, s. 28):

1. azylové ústavy pro hluchoněmé děti a osoby nevzdělavatelné
2. ústavy školské:
 - A. školy pro nadané hluchoněmé žáky, schopné výuky a odezírání
 - B. školy pro hluchoněmé žáky, kteří by z nějakého důvodu nebyli schopni orální výuky ... vedoucí metoda řeč posunková

3 Milánský kongres

Mezinárodní kongresy učitelů neslyšících se pořádají od roku 1878, jejich náplní jsou postupy ve vzdělání a výchově, první proběhl v Paříži. Pro další směr vzdělávání byl nejzásadnější ten milánský, který proběhl v roce 1880.

Milánský kongres se měl původně konat v městě Côme pod záštitou Serafina Balestra, který navrhl konání již na prvním kongresu v Paříži v roce 1878. Milán nakonec zvítězil nejen kvůli tomu, že jsou zde dvě školy pro sluchově postižené, ale i ze zcela praktických důvodů jako je věhlas města a především železnice. Organizátorem kongresu byl Giulio Tarra, ředitel z jedné ze zmíněných škol. Kongres probíhal od 6. do 11. září, zúčastnilo se ho 256 osob, z toho 164 mohlo hlasovat. Účastníci byli ze států: Itálie, Francie, Velká Británie, USA, Německo, Rusko, Švédsko, Belgie, Kanada, Norsko. Nejsilnější zastoupení měla přirozeně Itálie a Francie. Jazykem kongresu byla italština. Co se týče samotných neslyšících, byli zcela v menšině a to z několika důvodů: nebyli pozváni, či vzhledem k tomu, že nesouhlasili s tendencí posilování vlivu oralismu, sami nepřijeli. Pro neúčast byl však i praktický důvod, a to absence tlumočnicků. Celkem se kongresu zúčastnili 4 sluchově postižení (2 Francouzi, 1 Ital Del Lupo, 1 Američan Denison, ředitel školy pro sluchově postižené v USA). V celkovém počtu neslyšících se odborné prameny rozcházejí od jednoho, přes dva, po čtyři (ASL Stew; Hudáková, 2012; Garci, 2013).

Na programu kongresu bylo devět příspěvků. Tarra se ukázal jako zdatný manipulátor, který vedl kongres zdárně ke svému cíli, nebylo mu cizí zkracování a přerušování cizích příspěvků pro vlastní řeč, či změny programu (Garcia, 2013). Jen jeden příspěvek hájil užívání znakového jazyka (Edward Minner Gallaudet). Za předsednictví abbého Tarry bylo usneseno 8 bodů, které byly od přítomných přijaty s velkou většinou (Černý, 1934). A to konkrétně 160 : 4. Proti byli jen americká výprava ve složení: Thomas a Edward Minner Gallaudeovi (synové Thomase Hopkinse Gallaudeta), Lewis Peet, Charles Stoddard. Proti však byli také Denison a dva již zmínění neslyšící Francouzi (Garcia, 2013), proč nejsou zahrnuti v počtech proti, se mi nepodařilo vypátrat, pravděpodobně neměli hlasovací právo. Což ještě více nahrává domněnkám, že o výsledku bylo rozhodnuto mnohem dříve, než samotný kongres začal.

Výsledkem kongresu bylo vybrání orální metody jako jediné správné metody. Tato doba je nazývána jako „doba temna“, která trvala necelých sto let. Argumenty pro takovéto rozhodnutí bylo „...že má-li být hluchoněmý vrácen společnosti, musí nesporně uznati artikulace jako nejdůležitější činitel než posunek...při současném používání posunku

a artiklace, je artiklace a odezírání ve značné nevýhodě při vyjadřování myšlenek“ (Černý, 1934, s. 73) a další. Samotný Bell považoval znakový jazyk jako bariéru pro osvojení si mluvené řeči a bytím „běžným občanem (Cerney, 2007). Přestože sám na kongresu nebyl přítomen, vzal si jeho výsledky k srdci a snažil se pro jejich aplikace v USA udělat co nejvíce.

Důsledky kongresu jsou více či méně striktní zákazy používání znakového jazyka v daných zemích a určení orální metody jako jediné správné metody při vzdělávání sluchově postižených. Nejlépe však v podobě čisté orální metody. Ve skutečnosti však rozhodnutí mělo fatální vliv jen na několik zemí. Německo a Itálie byly již před kongresem oralistické, Spojené britské království se muselo řídit rozhodnutím místní vlády, nikoli Milánským usnesením. Změna se tedy týkala Francie a USA, kde do této doby byl orálně – manuální spor vyrovnaný, spíše měl znakový jazyk navrch. Vznikl tak prostor pro debaty vyústující ve spor mezi Edwardem Minnerem Gallaudetem a Alexandrem Grahamem Bellem.

Dalším dopadem je ztráta práce pro neslyšící učitele, kteří byli nahrazeni učiteli s minimální či žádnou znalostí znakového jazyka.

K postupnému obratu nastává v USA a Skandinávii v 60. letech minulého století, v České republice po revoluci. Díky výzkumům byl znakový jazyk uznán jako plnohodnotný jazyk, což znamená, že splňuje atributy přirozeného jazyka jako např. „svébytnost, dvojí členění, naučitelnost, systémovost, znakovost...“ a také není vázán jen na audio-orální kanál, ale i na vizuo-motorický.

Zajímavostí je, že přímo v roce 1880, měsíc před kongresem v Milánu, vzniká ve Spojených státech National Associatio of the Deaf (dále jen NAD) při prvním velkém shromáždění neslyšících v Cincinnati v Ohio (Walker, 1994), jejímž cílem byla mimo jiné i obhajoba znakového jazyka.

4 A. G. Bell a jeho přístup

A. G. Bell i přesto, že nebyl profesionálním učitelem sluchově postižených, věnoval mnoho svého úsilí na zdokonalení metod, vymyšlení nápomocných přístrojů apod. K práci se sluchově postiženými ho pravděpodobně neustále táhlo několik věcí současně:

1. progresivní sluchová vada jeho matky
2. ohluchnutí jeho manželky
3. profesionální výuka řečnictví, kdy se zaměřoval na vady řeči různé etiologie (sluchově postižené nevyjímaje)

Sluchově postižení ho vlastně provázeli po celý život, pro jejich výuku byl také nanejvýš dobře připraven. Díky otci a soustavné přípravě na výkon povolání učitele řečnictví již od mládí měl výborné znalosti visible speech, ale také fonetiky a fyziologie řeči, což vše uplatnil i při vzdělávání neslyšících. Soukromou školu zakládá v roce 1870 v Bostonu, jeho vlastní výuková metoda stála na visible speech. Výuka prostřednictvím visible speech byla dále praktikována i na škole v Northamptonu. Stal se jedním z pionýrů a předních propagátorů orální metody a bojovníkem za kvalifikované učitele v dané metodě.

Pro pochopení Bellova chování a snažení je zajímavé shrnutí pohledů na samotné neslyšící v podání Bella a Laurenta Clerca (Lane, 1984):

	Alexander Graham Bell	Laurent Clerc
sluchové postižení	deviace/vada, slabost	lidská rozmanitost, síla
Cíl	začlenění do společnosti	osobní rozvoj
doba ztráty sluchu pro výuku	5 a více	0 – 5
považován za	apoštol bohatých	apoštol chudých
zájem	jazyk, hrtan, dech při řeči	ruce, tvář, tělo při komunikaci

Tab. č. 1

Bell vnímal hluchotu jako defekt, který se musí spravit, aby se lidé mohli vrátit zpět do slyšící společnosti. Tomu to cíli bylo nadřazeno vše. Byl si vědom, že vzděláváním orální metodou se musí začít co nejdříve, ovšem potřebuje také pracovat se základy jazyka, proto ta hranice

5 let, i když je jen orientační. Jelikož je orální metoda zaměřena na artikulaci, je jasná i Bellova fascinace všemi artikulačními orgány. Stejná paralela odlišností by se našla i u věčného Bellova rivala Edwarda Minnera Gallaudeta.

Bell a znakový jazyk

Vztah komplikovaný, jak už to u Bella bývá zvykem. Uznával znakový jazyk jako funkční komunikační prostředek, oddaluje ovšem neslyšící od slyšících, tudíž je nežádoucí. Byl tedy zastáncem monoligvismu za účelem zachování národního jazyka. Bell sám bral kurzy znakového jazyka, v roce 1872 (Walker, 1994) plynně ovládá znakový jazyk – vzhledem k datu to již musel být ASL (americký znakový jazyk). Jak je to se znalostí britského znakového jazyka se mi bohužel nepodařilo zjistit.

Bellovým cílem bylo, aby neslyšící děti myslely ve slovech, nikoli ve znacích, v takové situaci byla možná plná integrace, ze žádoucího směru „zevnitř – ven“, nikoli obráceně. Od začátku byly tak součástí společnosti (Tabak, 2006). Což souvisí i s tím, co je po Bella ve vzdělávání nejdůležitější, opomíjel, co si studenti myslí, ale jak si to myslí (ve znacích, nebo slovech). I z toho důvodu je nutné začít se vzděláváním u neslyšících dětí co nejdříve. Znakový jazyk vnímal jako cizí jazyk a záhodno bylo osvojení jazyka většiny lidí, tedy angličtiny (Tabak, 2006).

4.1 Bellovy vzdělávací metody

Je velmi zajímavé, že v počátcích své kariéry Bell nespoléhal na odezírání, i když se domníval, že je velmi důležité začít s výukou řeči a odezíráním co nejdříve. Obával se, že není možné identifikovat řeč pouze na základě pohybu mluvidel, proto se neustále snažil řeč nějakým způsobem „zviditelnit“ nejrůznějšími vymoženky techniky např.: „...*phonoautograf, Königovy plameny, apod., celkem však neúspěšně*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 46). Možná to i to, ale především výrazné odezírací schopnosti jeho manželky, ho utvrdily v tom, že odezírání je správná cesta při vzdělávání sluchově postižených.

Bell se domníval, že „...*němota u neslyšících je známkou nedostatečné výchovy, stejně tak jako neznalost psaní u slyšících*“ (Mackenzie, 1951, s. 259). Všichni měli mít možnost naučit se mluvit.

Reedukace sluchu

Důležitost cvičení na podporu reedukace sluchu zdůvodnil Jean Gaspard Marie Itard, do Ameriky je přinesl Gallaudet, největší propagaci této metody však zařídil Bell se svým Volta Bureau „Zásluhou této informační kanceláře se zaváděla systematická cvičení i u dětí zdánlivě neslyšících v ústavech pro neslyšící“ (Urbantschitsch, 1895, s. 8,9).

Visible speech

Visible Speech is also known as the Physiological Alphabet.

Consonants	back	top	point	lip	throat	Glides	Modifiers
primary	⊖	⊕	⊙	⊘	⊚	breath >	inner {
voiced	⊖	⊕	⊙	⊘		voice	outer }
shut	⊖	⊕	⊙	⊘	⊘	round †	close ⌘
voiced shut	⊖	⊕	⊙	⊘		throat ‡	open †
nasal	⊖	⊕	⊙	⊘		back ‡	trill §
nasal voiced	⊖	⊕	⊙	⊘		back round ⋈	nasal §
divided	⊖	⊕	⊙	⊘		top ⋈	side open ¶
divided voiced	⊖	⊕	⊙	⊘		top round ⋈	side open ¶
modified	⊖	⊕	⊙	⊘		point †	inverted ⋈
modified voiced	⊖	⊕	⊙	⊘		point round †	protruded ⊙
divided modified	⊖	⊕	⊙	⊘		lip ‡	stop ·
divided modified voiced	⊖	⊕	⊙	⊘		lip & back ‡	emission >
constricted					⊚		suction >
constricted voiced					⊚		suction stopped ⌘
							emission stopped >
							hiatus †
							abrupt †
							holder †
							accent †
							emphasis †
							whistle ⊙
							voiced whistle ⊙

Vowels	back	back wide	back round	back wide round	mixed	mixed wide	mixed round	mixed wide round	front	front wide	front round	front wide round
high	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖
mid	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖
low	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖	⊖

Obr. 2 Visible speech

Visible speech je systém umožňující zapsat polohu mluvních orgánů při vyluzování hlásek pomocí znaků. Určitými znaky se tu znázorňuje poloha jazyka a rtů, směr výdechu, uzavření

úst, sevření hlasivek a nosovost. Systém obsahuje deset základních znaků odkazující na jazyk, rty, hrtan a nosní část. Výsledné nastavení artikulačních orgánů pro „získání“ výsledného zvuku je určen jejich vzájemnou kombinací. Takovýto systém umožňoval zapsat jakoukoli výslovnost jakéhokoli jazyka, šlo o fonetickou univerzální transkripci. Univerzálnosti nahrával i fakt, že znaky mají ve všech jazycích stejný význam. „Z toho plyne, že když je znám význam symbolu, pak se mohou ze znaků visible speech vyvozovat zvuky, kterékoliv řeči s naprostou jistotou“ (Vajshajtlová, 1972, s. 15).

Melville Bell se snažil co nejvíce propagovat svoji metodu, což se mu dařilo. „...*Touto abecedou byly tištěny celé knihy v různých jazycích, např. v japonštině, čínštině aj.*“ (Vajshajtlová, 1972, s. 15).

Přes jeho horlivé snažení se však nepodařilo visible speech prosadit jako hlavní metodu, či metodu podporovanou státem. O visible speech se kriticky vyjádřil ředitel Lexington school, Risinger vyslovil myšlenku: zda za úspěchem stojí metoda samotná anebo nižší počet žáků ve třídě a jejich výběr (Vajshajtlová, 1972). Po tříletém zkušebním období v Americe, „...*školy shledaly visible speech prospěšnou jen pro několik žáků, znaky musí zůstat jako hybná síla vzdělávání*“ (Lane, 1984, s. 351). Visible speech se tedy neujala a byla postupně nahrazena jinými systémy.

Zajímavostí je, že A. G. Bell využil metodu visible speech pro zapsání indiánských jazyků anebo i pro výuku cizích jazyků, konkrétně francouzský jazyk (tamtéž).

Další metody

Visible speech doplňoval o další metody, např.: dotekové rukavice „*George si navlékl na jednu ruku rukavici, na níž byla vyznačena jednotlivá písmenka, ba i slabiky a ukazováním se živě bavili*“ (Mackenzie, 1951, s. 71). V některých pramenech je chybně uvedeno, že Bell vymyslel vlastní metodu hláskování pomocí prstů. To však není pravda, Bell využíval metodu, kterou vymyslel a popsal George Dalgarno (Vajshajtlová, 1972).

Kladl důraz na názornost, slovní zásobu rozšiřoval pomocí vycházek po městě, zoologické zahradě a dalších místech, kdy vše, co viděl, pojmenovával, své svěřence naučil číst ještě před nástupem do školy. O viděných věcech psal povídky a příběhy. Svému žákovi Georgi Sandersu sepsal vše do podoby knihy jménem *Sandersovy čítanky* (originál je v archivu Volta bureau, nikdy nebyl vydán). Čítanka je pozoruhodný výukový materiál, je psána kaligrafickým písmem, odlišené velikostí pro ztvárnění melodie a přízvuku.

Mezi jeho metodami měl své místo i tanec a hudba, a to především kvůli rytmizaci a vnímání rytmu. Pro vnímání rytmu skvěle fungovaly i dětské říkanky, v tomto případě byl význam slov druhořadý. Ve výchově sluchově postižených nesměly chybět ani zábavné prvky a hry.

4.2 Eugenika

Bellův přístup k neslyšícím je mimo jiné ovlivněn eugenikou.

Obor a potažmo i termín eugenika zavedl Francis Galton, všestranný vědec, který se zabýval i matematikou, psychologii, antropologií, statistikou a dalšími odvětvími. Jako bratranec Charlese Darwina byl jedním z předních přívrženců sociálních darwinistů. Skupina, jež poznatky z Darwinova díla *O původu druhů* (1859) využívala k propagaci a obhajobě rasového inženýrství. Darwin tvrdí, že šanci přežít a předat dál svoje genetické informace mají jen silní jedinci, kteří jsou zároveň nejpřizpůsobivější podmínkám prostředí. Ti, kteří jsou málo přizpůsobeni, mají mizivou či žádnou šanci na přežití. Na základě svého zjištění se také přikláněl k myšlence, že vývoj společnosti je zapotřebí korigovat v případě, že pokrok v medicíně by mohl být v rozporu s přirozeným výběrem. „...nezabráníme tomu, aby se počet bezohledných, ničemných a jinak podřadných členů společnosti zvyšoval rychleji, než lepší třída lidí, národ bude degenerovat“ (Darwin, 1871, s. 405).

A právě s řešením této myšlenky přichází eugenika. Jejím cílem je biologické i sociální zušlechtění lidstva a zlepšení jeho genofondu na základě genetických i sociálních snah. Jde o sociálně-filosofický směr, který je už od samého začátku spjat s mnoha etickými otázkami. Je dělena na pozitivní a negativní. V případě pozitivní jde o posílení žádaných znaků v populaci, v případě negativní o potlačení či vymizení znaků nežádoucích. Což by se dle mého názoru dalo považovat za jedno a to samé, jde pouze o etickou otázku, kdo rozhodne, co je a není žádoucí. Prostředky eugeniky jsou sterilizace (jak odborná, tak nařízená), segregace a omezování či zákaz sňatků určitých osob (např. „nežádoucích“, ale také příliš příbuzných).

Eugenika vzniká v době průmyslového rozmachu a rychlých společenských změn, na které společnost neuměla zareagovat a eugenika skýtala určité „vyřešení“ těchto problémů. Kromě Darwinovy teorie se opírala i o Mendelovu genetiku (Van Clave, 1999). Podhoubím pro její teorie jsou však bohužel rasismus a antisemitismus.

Termín eugenika byl poprvé použit v roce 1883, následně v roce 1904 zakládá opět Galton Národní eugenickou laboratoř a Společnost pro eugenickou osvětu, která začíná svoji cestu za

„lepší společností“ návrhem sterilizace duševně nemocných. Podobné instituce podporující tyto myšlenky vznikají i v USA a dalších státech. V roce 1912 pořádala Londýnská univerzita Mezinárodní eugenický kongres, kterého se zúčastnilo na 300 posluchačů, mezi nimi i Alexandr Graham Bell v roli sponzora a viceprezidenta (Jamieson, 2001).

Nutno podotknout, že eugenika neměla jen své přívržence, silně proti se vymezovala katolická církev v čele s papežem Piem XI. V mnoha zemích se nepodařilo prosadit legislativní zakotvení sterilizace právě na základě silné katolické tradice.

Eugenika se dnes především praktikuje v rámci genetického poradenství.

Eugenika v USA

„Americké eugenické hnutí je ... více zaměřeno vůči přistěhovalcům a postaveno na rasových předsudcích (Hansen, King 2001, s. 247)“. Stejně však jako ve Velké Británii se najde prostor pro likvidaci nežádoucích jedinců. V USA se sterilizace již běžně praktikovala a byla i legislativně posváčena. Nešlo však o plošné schválení, ale o schválení v jednotlivých státech. „V roce 1907 přijala Indiana jako první stát federace zákon povolující sterilizaci potvrzených zločinců, idiotů, imbecilů a násilníků“ (Hansen, King, 2001, s. 247). Nežádoucí byli definováni také jako méněcenní a asociální živly, což jsou zatvrzelí zločinci, duševně choří a později recidivisté a alkoholici.

Teď se však zaměříme na eugeniku z pohledu sluchově postižených, kteří jsou jádrem této práce.

Alexandr Graham Bell nepřinášel do eugenického hnutí nejen své myšlenky, ale aktivně ho i spolufinancoval. Přispíval na The American Eugenics Society, která vzniká v roce 1923 a je rozdělena na 28 státních výborů, „...které měly za úkol přivést eugeniku do hlavního proudu amerického života, pořádali se veletrhy, které měly zpopularizovat eugeniku nebo rodinné soutěže“ (Judytka, 2004, s. 22 - 23). Sám se eugenice věnoval i prakticky na svém statku v Novém Skotsku, kde měl stádo ovcí. Dále také vystupoval proti imigrantům, což vzhledem k jeho neamerickému původu je velmi zajímavé. Podobně však jako u neslyšících byl spíše pro nerepresivní politiku a apeloval na Američany, aby zakládali velké rodiny, jinak budou přistěhovalci převálcováni.

V roce 1883 vydal Alexandr Graham Bell pro National Science Academy spis *Memoirs Upon the Formation of the Deaf Variety of the Human Race*. Široce známý se stal díky reportáži, která vyšla ve *Washington Evening Star*. K jeho sepsání ho vedlo zjištění, že „...téměř

u poloviny chovanců v ústavech pro neslyšící se vyskytovala hluchoněmota také v příbuzenstvu“ (Vajshajtlová, 1972, s. 48). Toto poznání Bella velmi zaujalo a na pár let bylo v popředí jeho zájmu, zahájil obsáhlé šetření o rodinách, kde se vyskytoval jedinec se sluchovým postižením a sestavoval rodokmeny. Svoje data obohatil ještě o výsledky ze sčítání lidu, sám byl zodpovědný za získání dat od nevidomých a neslyšících občanů USA. Došel k závěru, že více sluchově postižených dětí se rodí do rodin, kde už někdo z příbuzenstva sluchové postižení také má. Spis však zvedl ohromnou vlnu nevole. Ve spise Bell tvrdil, že je zde nebezpečí vzniku defektní rasy neslyšících, která bude neustále sílit (Wilcox, 1989). Jedním z důvodů pro zvyšující se nebezpečí je dle Bella zakládání internátních škol, které minimalizují možnost setkání a navázání vztahů mimo komunitu neslyšících. „...frekventovaný výskyt neslyšících s příjmením jako „Smith“, „Brown“ a „Miller“ v jedné škole je důkazem, že se neslyšící berou mezi sebou a mají mnoho dětí, taktéž neslyšících (Wilcox, tamtéž). Školy uváděly, že jde o 50% studentů, kteří si vezmou neslyšícího partnera, při detailnějším prozkoumání 5 institucí však Bell zjistil, že jde o 80% (Lane, 1984). Bell se domníval, že osoby se sluchovým postižením mají silnější tendence vybírat si stejně postiženého partnera než jiné skupiny, např. epileptici a jiní. Jelikož Bell viděl možný nárůst populace, která by byla sluchově postižená jako problém, snažil se najít řešení. To spatřoval ve dvou bodech:

1. prevence

navrhoval zřizování nových škol pro sluchově postižené, ovšem ve formě denní nikoli internátní, aby neslyšící nebyli vykořeněni ze svého známého prostředí a nesdružovali se jen se sobě podobnými

2. represe¹

kteřá spočívala v legislativním ukotvení zákazu uzavírání sňatků mezi jedinci se sluchovým postižením. Koho si tedy měl neslyšící vzít? Vybírat se musí obezřetně, protože společnost z pohledu eugeniků byla rozdělena do tří skupin: žádoucí, normální a nežádoucí osoby. Aby společnost vzkvétala, bylo zapotřebí, aby alespoň jeden z páru spadl do skupiny žádoucí (Jamiesno, 2001). Za tento návrh byl velmi kritizován. Ani samotný Bell si však nebyl jist případnou účinností. Domníval se, že pokud budou zakázány sňatky mezi neslyšícími, bude se rodit více nemanželských dětí. Pokud se zakáží sňatky „pouze“ prelingválně neslyšícím, bude se narážet na problém s určováním, zda je jedinec prelingválně neslyšící či nikoli. Nejpraktičtější se tedy jevila, co do prokazatelnosti a co největšího možného záměru, varianta

¹ Ve skutečnosti by měla být regrese slyšících, 90 % neslyšících se přeci rodí do slyšících rodin.

zákazu sňatku osobám, které v rodině mají člena se sluchovým postižením (Wilcox, 1989, Lane 1984).

Mylně je Bell obviňován s propagace zákazu sňatku. Ano, přišel s tímto nápadem, ale sám se nakonec spokojuje s preventivními opatřeními, která se snaží zrealizovat. V zákazu skrze zmíněné důvody nevidí východisko.

Aby decentralizoval komunitu neslyšících ještě více, zaměřil se i na šíření informací a vůbec konání komunity a bojoval za zrušení možnosti vydávání tiskovin připravovanými samotnými neslyšícími, mimo jiné kvůli tomu, že jsou tisknuty ze státních peněz (Tabak, 2006) .

I přesto, že jeho návrhy zní dosti drasticky a nejsou v souladu se svobodou jedince, je považován za pozitivního eugenika, protože se přeci jen ve finálním součtu přiklonil k variantě množení „žádoucích jedinců“. Přesto je také často obviňován ze sterilizace neslyšících dětí v raném věku, která byla prováděna „dobrovolně“ (Van Clake, 1999, Jamieson 2001). Rodiče podlehli nátlakům a „radám“ doktorů. Neslyšící však skutečně nebyli explicitně jmenováni v žádném zákoně o sterilizaci v USA, přesto se bohužel děla.

Již za jeho života byla domněnka víceméně vyvrácena výzkumem Edwarda Allena Faye (*Marriage of the Deaf in America, 1898*), výzkum obsahoval informace o téměř 4 500 svateb neslyšících v letech 1801 – 1894, jedním ze závěrů výzkumu je: „...méně než 10% dětí neslyšících rodičů je samo neslyšících“ (Erting, 1994, s. 296).

S Bellovými závěry také nesouhlasil např. F. L. Seliney či Dudley. Selineyova data tvrdí, že ze 2000 žáků ve státě New York má pouze 18 neslyšící rodiče. Dudley dokládá, že i slyšící pár může zplodit neslyšící dítě, stejně tak namíchaný pár (Lane, 1984). Ovšem v Bellův prospěch hrálo jeho věhlasné jméno a organizace tisknouce a propagující jeho myšlenky. Byly tedy stále vidět a společnost je pomalu přebírala za své. Ze svých dat ovšem mohl vyčíst mnohem reálnější příčiny hluchoty, proti kterým mohl bojovat, např. spalničky jak Bellova matka, tak i manželka Mabel ohluchly pro prodělání spalniček. To ho však nezajímalo.

Jak již víme z eugenických Bellových návrhů, jeho skutečným cílem bylo zničit a decentralizovat komunitu neslyšících, ve které viděl skutečné nebezpečí. Nebezpečí spatřoval ve znakovém jazyce, ve sdružování neslyšících jak v internátních školách, tak obecně. Sdružování neslyšící, které mohlo vyústit i ve sňatky a další komunitní aktivity. Příčina jeho zapřisáhlého boje je viděna ve fascinaci a téměř obsesi řečí, je nutno zopakovat, že jeho rodina se po tři generace zabývala výukou řeči. Bellova matka nezvládla odezírání a byla dle Bella odsouzena k životu v samotě, zato jeho žena byla považována za symbol

oralistického hnutí, když zvládla perfektně odezírat i v cizích jazycích. Na své ženě viděl okouzlující výsledky a o to více věřil v sílu odezírání a německou metodu.

Bell naprosto nechápal pobouření, které vyvolal v komunitě neslyšících. Domníval se, že přeci samotní neslyšící nechtějí své utrpení předat svým dětem. Bell považoval hluchotu za defekt a i blaho společnosti nadřazoval nad osobní pohnutky a přání samotných neslyšících. Samotní neslyšící studenti ho pozvali do Gallaudet College, kde s ním debatovali. Zajímavostí je, že jeden z nesouhlasných hlasů patřil i Georgovi Sandersovi, který býval Bellovým žákem. Sám svoji hluchotu nevnímal jako vadu a nechápal, proč by měli zůstat se svojí neslyšící partnerkou bezdětní (Lane, 1984).

Jeho snažení by se dalo shrnout do snahy zničit či ukončit (Erting, 1994, s. 296):

1. působení internátních škol
2. zaměstnávání neslyšících učitelů a jejich působení na neslyšící žáky
3. užívání znakového jazyka ve vyučování

Jeho cílem byla integrace na všech frontách.

Bell se k eugenické problematice vrátil ještě jednou, a to v souvislosti korelace hluchoty a mentální retardace, dále hluchoty se slepotou. Svě domněnky opět doložil daty získanými při sčítání lidu. Bell na základě dat vyvrátil předpoklad, že pokud jeden smyslový orgán nefunguje, má ho jiný nahradit. Bell zjistil, že sluchově postižení mají vyšší náchylnost k očním vadám než intaktní společnost a naopak zrakově postižení mají problémy se sluchem. „...zřejmá souvislost mezi hluchotou, slepotou a slabomyslností ukazuje v určitém počtu případů na společnou příčinu, jíž je s největší pravděpodobností vývojová vada centrální nervové soustavy“ (Mackenzie, 1951, s. 263).

5 Bellovo počínání ve vzdělávání

5.1 Zavedení škol denního typu

V roce 1877 se Bell pouští do boje s internátními školami. Jeho cílem bylo budování a zakládání škol podle vzoru Bostonské školy (později škola Horace Manna), školy neinternátního typu, aby se neslyšící nemohli sdružovat. Vizí bylo vzdělávání slyšících a neslyšících žáků dohromady, takových pokusů tu již bylo několik, ale žádný neuspěl. Tím se Bell nenechal zastrašit. Uvědomoval si však, že úplná integrace není možná. Některé předměty ji přesto umožňují, např. výtvarná výchova. Šlo tedy spíše o školu běžného typu s několika třídami neslyšících žáků. Bell si sliboval, že neslyšící žáci mezi slyšícími „zapomenou“ na svůj defekt, či utrpení, jak hluchotu nazýval (Lane, 1984). Jeho přáním právě bylo, aby žáci zapomněli, že jsou neslyšící.

Sám zakládá tento typ škol po celých státech. V roce 1878 zakládá školu v malém městě ve Scotlandu a v roce 1873 školu ve Washingtonu D. C, do které chodí 6 dětí, v patře budovy však byla i třída mateřské školy pro děti slyšící. Projekt, který sázel na společnou přirozenou kooperaci obou skupin dětí, je po dvou letech zavřen (Walker, 1994).

Prvním státem, kde Bell zahájil svoji kampaň, byl Wisconsin. Napomohla mu vlna migrace, která do Wisconsinu přinesla řadu německých přistěhovalců, některé i s neslyšícími dětmi, které již v Německu byly vzdělávány orální metodou. Samotní Němci iniciují vznik školy denního typu, kde se první rok vzdělává několik dětí ve věku od čtyř do sedmnácti let. Vzdělávací metodou je čistý oralismus. Němečtí filantropisté zakládají *Wisconsin Phonological Institute* (dále jen W. P. I), který dotuje chudé neslyšící studenty, zakládá další školu *Milwaukee day school for improved education of Deaf-mutes*. Institut měl dokonce propagační oddělení, které vydávalo především prooralistickou literaturu či Bellův nechvalně známý spis *Memoirs Upon the Formation of the Deaf Variety of the Human Race*.

Bell chtěl pro tyto školy zařídit státní podporu, proto první den otevření školy v Milwaukee nemohl chybět guvernér a „předvedení šikovných studentů“. I přes snažení a lobby vypracovaný návrh zákona, neprošel ani v roce 1881, ani 1882. Národní vzdělávací asociace se rozhodla na popud W. P. I zaštitit setkání v senátu, jehož se zúčastnili jak oralisté (Bell, Gordon a ředitel Nebrasské školy), tak zkušeni učitelé neslyšících, prameny uvádí však pouze „nejhlasitějšího“ zástupce pana Gallaudeta (Lane, 1984).

Bellův příspěvek byl zaměřen na klady školy denního typu. Krom svého cíle, že neslyšící budou v kontaktu i se slyšícími, čímž se zamezí vzájemným manželstvím mezi neslyšícími, spatřoval výhodu v tom, že děti nebudou nuceny opustit své domovy. Zůstanou v péči svých rodičů a nebudou vykořeněni ze svého prostředí. V případě, že by se dále podařilo zařadit artikulační kurzy do kurikula i běžných škol, což bylo dalším Bellovým přáním, byla by zachována čistota anglického jazyka, která byla kvůli migračním vlnám ohrožena, tudíž by správně artikulovali nejen studenti neslyšící, ale i slyšící.

Příspěvek Edwarda Minnera Gallaudeta byl zaměřen na vyvrácení rozšířených omylů týkající se neslyšících a jejich vzdělávání. Snažil se osvětlit mimo jiné i tyto výroky (Lane, 1984):

- Každý neslyšící se může naučit mluvit.
- Orální škola přijímá všechny žáky.
- Používání znakového jazyka narušuje orální metodu a nemůže tak dosáhnout požadovaných výsledků.
- Žák vyučovaný orální metodou se lépe začleňuje do společnosti než žák vzdělávaný manuální metodou.
- Spolužáci z orálních škol se po absolvování dále nestýkají
- Znakový jazyk by měl být ze škol pro sluchově postižené odstraněn.
- Znakový jazyk je nedokonalý, nepropracovaný.

Výsledkem setkání ovšem bylo, že nový guvernér přislíbil, že se návrhem bude zabývat. Bellovi začínají krušné dva týdny, ve kterých navštěvuje členy zákonodárského sboru s kopiemi svého otevřeného dopisu jim adresovaný. V dopise útočí nejen na ego zákonodárců (Wisconsin bude 1. stát, který bude mít v zákoně ukotveny školy denního typu pro neslyšící), ale i na jejich srdce (děti nebudou odtrženy od jejich rodičů a budou moci zůstat doma). W. I. P také podal návrh na změnu zákona, který obsahoval navýšení rozpočtu a vytvoření horní hranice počtu žáků ve třídě na 4 - 5. Bell absolvuje několik cest po státě, aby zajistil zákonu dostatečnou podporu a podařilo se. Bell se domníval, že „... *Wisconsinský systém bude nejdůležitějším krokem k prospěchu neslyšících za celé století*“ (Lane, 1984, s. 364). Na přelomu století bylo ve Wisconsinu na 15 škol denního typu.

Dalším státem bylo Chicago, kterému Bell nabídl svoji pomoc. Pomoc spočívala v jeho zkušenostech. Navštěvoval a přesvědčoval jak ředitele škol, tak zákonodárce, psal dopisy, absolvoval osobní setkání, najímal učitele a podobně. Místní asociace rodičů s Bellovou

pomocí dosáhla získání: státní podpory, dosazení „jejich“ lidí do vedení škol a sesazení nedostatečně prooralistického ředitele státní internátní školy. Nový ředitel J. C. Gordon v krátké době zrušil všechny znakové třídy. Jako poděkování asociace rodičů pojmenovala jednu školu po Bellovi.

V dalších letech napomohl Bell prosazení státní podpory denních škol pro neslyšící v následujících státech: Michigan, Maine, Connecticut, Californie (Lane, 1984).

V roce 1913 bylo již na 70 denních škol tedy více než internátních. Před nebezpečím těchto škol vystupovali samotní neslyšící i někteří učitelé, nebyli však vyslyšeni, co se týče návrhu zákona, tak ani čisté orální metodě, která byla zaváděna.

Objevují se však i první spekulace, zda restrukturalizace byla opravdu k lepšímu. Slyšící a neslyšící se na jedné ploše přeci jen až tak moc nestýkají a nehrají si skrz jazykovou bariéru. Samotní neslyšící se odpoledne po opuštění brány školy stýkají především s neslyšícími, čímž původní záměr není naplněn. Proti školám denního typu mluví pomalé tempo a velká rozrůzněnost úrovní samotných žáků, která je dána nízkým počtem ve třídě. Za to v internátních školách dosahují díky používání znakového jazyka kvalitnější výuky a na škole vznikají i kamarádské vztahy. Učitelé ve školách vyučující orální metodou byli známí svými přísnými metodami, co se týče dodržování zákazu znakování. Tresty měly různé podoby od výhrůžného pohledu přes fyzické tresty po odloučení kamarádů. Celkově atmosféra v těchto školách nebyla přívětivá, škola měla spíše podobu vězení. Není tedy divu, že žáci prokazovali mizivé výsledky a mnozí odešli před ukončením.

Odborníci z řad učitelů neslyšících pro změnu školám denního typu vytýkají nedostatečně vzdělané učitele, dále se jim nelíbí, že učitelé v hodinách hanobí znakový jazyk, čímž mohou deprimovat své žáky.

Spor mezi oběma tábory se v podstatě týká cíle vzdělání. Bell kladl na první místo odezíráni, tedy zvládnutí mluveného jazyka, které vnímal jako vstupenku do většinové společnosti. Cílem byla asimilace. Gallaudet ovšem kontroval, že to je pouze jedním z cílů. To byl jeden z mnoha sporů mezi těmito dvěma muži.

5.2 Bell versus Gallaudet

Edward Minner Gallaudet a Alexander Graham Bell měli mnoho společného. Jejich matky byly neslyšící a otcové velmi úspěšní ve svých profesích, ve kterých oba pokračovali a byli rovněž úspěšní. Oba jsou taktéž zvyklí prosazovat své myšlenky a jít si svou cestou. Bohužel

stál každý na jiném pomyslném konci a nemohlo u nich dojít ke smíru či prospěšné spolupráci.

Přitom začátky vypadaly slibně, za celou jejich kariéru dokonce Gallaudet 2x Bellovi nabídl práci na Gallaudet College. Poprvé, když se potkali na jeho cestě po Evropě v roce 1867, to však Bell skrze všechny své další povinnosti odmítl (Walker, 1994). Další nabídka přišla těsně před sporem o nově vznikající školu, tu již Bell přijal, detailněji níže. V roce 1886 Gallaudet navrhoval Bella jako kandidáta na čestný doktorát Gallaudet College. Oba byli také členi stejného klubu.

V roce 1886 byli oba dva pozváni do Anglie před *Brittish Royal Commission*, která se chtěla dozvědět něco více o možnostech vzdělávání neslyšících. Komise však nebyla složena z odborníků a předseda byl oralista, o přílišné objektivitě se nedá tedy mluvit. Gallaudet hovořil s Komisí dvakrát. Popisoval kombinovaný systém. Gallaudet nevěřil, že je možné vzdělávat neslyšící v mluveném jazyce (Lane, 1984). Zato Bell s Komisí hovořil čtyřikrát a probral s ní všechna ožehavá témata přes dědičnost, komunitu, školy denního typu po orální metodu. Na základě zjištěných informací došla Komise k závěru, že znakový jazyk je sice neslyšícím bližší, ovšem izoluje neslyšící. Rozhodli se tedy preferovat oralistickou metodu, pokud se však po roce nedosáhne určitých výsledků, přejde se na metodu manuální (Lane, 1984).

W. P. I navrhuje Bellovy, aby dle sebe zřídil národní organizaci podporující oralismus. Proti tomu vystupuje Gallaudet se svým návrhem na založení *Convention of American Instructors of Deaf*, jejíž součástí bude i sekce pro oralismus. K nelibosti Bella vyhrál Gallaudetův návrh a vzniká tak organizace amerických učitelů neslyšících. Vzhledem k okolnostem, za jakých vzniká, však bylo jen otázkou času, kdy dojde k rozklížení. Bellovi se nelíbilo nevyvážené rozložení sil v organizaci. Navrch měli totiž neslyšící učitelé, kteří přirozeně upřednostňovali kombinovanou metodu před oralistickou. Přílišné podpory by se Bell nedočkal, a proto přechází do otevřené rebelie proti Gallaudetovi a vybízí k založení organizace zaměřené na oralismus, zároveň přináší pro začátek kapitál v hodnotě 25 000\$. V roce 1887 tedy vzniká *American Association to Promote the Teaching of Speech to the Deaf* (dále jen A. A. P. T. S. D), jejímž prezidentem je samozřejmě Bell, viceprezidentem jeho tchán Hubbard. Asociace pořádala každoroční letní setkání a aktivně pracovala na rozšíření základny. Učitele tvořily jen třetinu ze členů (Lane, 1984). Cílem asociace byla všemožná podpora oralismu, od publikační činnosti po lobbování, vydávala vlastní časopis *Association review*.

Názorově proti sobě stáli i v roce 1893, kdy v Chicagu probíhal mezinárodní kongres, jehož stěžejním tématem byl opět znakový jazyk. Jeho zastánci měli značnou podporu v publiku. Příspěvek Gallaudeta byl tedy aplaudován velmi dlouho, určitě tomu přispělo i to, že celý probíhal ve znakovém jazyce. Ve snaze předejít konfliktům si Bell vybral pro svůj výstup „bezpečné“ téma a to „Negativní dopady častého měnění ředitelů škol pro neslyšící z politických důvodů“ (Van Cleve, 1999).

V roce 1895 probíhá ve Flintu, v Michiganu, zasedání Conventionu. Smíření Bella s Gallaudetem se však nekonalo. Při svém příspěvku Gallaudet nařkl Bella z partizánských praktik, intrikování proti kombinované metodě, úmyslného podněcování odporu k učitelské profesi, a z toho, že je více organizátorem či pořadatelem než učitelem. Bell si při Gallaudetově proslovu vyžádal prostor k vyjádření, než však stihl něco říci, přišel na podium ředitel školy z Ontaria a vyžadoval ve znakovém jazyce, aby si oba podali ruce a zapomněli na své sváry a odlišnosti. Nakonec si ruce podali, ovšem ke smíru to nevedlo. Bell už se nikdy zasedání Conventionu nezúčastnil a s oběma aktéry si již neměl co v přátelském duchu povědět.

Další třetí plochou pro tyto dva muže byla Gallaudetova snaha zřídit na Gallaudet College obor pro budoucí učitele neslyšících. Polovina absolventů College pokračovala dále jako učitelé, podíleli se na vytváření výukového materiálu a někteří neslyšící si dokonce zakládali školy, např: na Floridě, Novém Mexiku, Kansasu a dalších státech (Lane, 1984). Bylo tedy záhodno vytvořit takovýto program. Gallaudet pro svůj plán požadoval od Senátu 5 000\$. Gallaudet se domníval, že prosadit vznik oboru nebude problém. Prostory měl přímo v Gallaudet College a určité politické konexe měl také zajištěny. Zapomněl však na Bella, jemu se nelíbila především státní finanční podpora. Vzhledem k tomu, že by obor byl otevřen v Mexice kombinované metody, obával se její převahy i ve výuce, všeobecně, že by kombinovaná metoda byla nadřazována orální. Bell tedy do Congressu přichází s protinávrhem, ať je studium placeno ze školního a z darů. Bell se domníval, že bez státní podpory Gallaudet svůj podnik nedotáhne do konce. Orální školy byly schopné profitovat ze svých četných darů a sponzorů, vždyť samotný Bell byl štědrým a častým donátorem. To kombinované školy neměly takovou sponzorskou síť a některé by bez podpory musely zavřít. Bellova vize spočívala v tom, aby se do školství nepletla politika. Otázkou však zůstává, zda mu spíše nevadilo, že by stát finančně podporoval školu, která nebyla striktně orální. Sám si přeci vybojoval státní podporu pro školy denního typu, minimálně na začátku. Každá metoda stojí na svých hodnotách bez ohledu na dotacích (Winefield, 1987). Tento krok se Gallaudeta

velmi dotknul, nepočítal s žádným odporem. Bell dokonce protinávrh předal rovnou Kongresu, aniž by o tom Gallaudeta osobně informoval, což mu přišlo nečestné. Bell se snažil zhatit schválení Gallaudetova návrhu co to šlo. Ten však úspěšně prošel až do Senátu, kde měl každý dvě minuty pro svůj projev. Bell svůj čas využil k prezentaci seznamu škol, které jsou proti. Samozřejmě 21 škol denního typu, na kterých se vyučovalo orální metodou. Bellovi se však podařilo dosáhnout jen okleštění rozpočtu, z 5 000\$ Gallaudet dostal jen 3000\$. Na podzim roku 1891 je tedy otevřen roční postgraduální kurz obsahující orální i manuální metodu. College však nadále pokračovala v přípravě neslyšících budoucích učitelů jako doposud. Na postgraduální kurz jsou totiž přijímáni jen slyšící studenti, jak Gallaudet slíbil Bellovi (Winefield, 1987).

Výsledky nejen Bellova snažení nesla své ovoce:

- polovina 19. století - 12 škol, 100 učitelů – většina neslyšících, manuální metoda
- konec 19. století – 5x více žáků, 6x více učitelů – z toho ¼ neslyšících
- trvalé snižování počtu neslyšících učitelů (nemohou učit artikulaci)
 - po 1. světové válce – 1/5 učitelů
 - 1960 1/8 – nemohou učit artikulaci

5.3 Předškolní vzdělávání

Mateřská školka, jejíž vzdělávací plán byl vystaven na myšlenkách a zkušenostech A. G. Bella, byla založena ve Washingtonu r. 1883, sám Bell *Soukromou pokusnou mateřskou školu pro neslyšící děti* vedl 1883 – 1885 (Vajshajtlová, 1972). Následovali další školy např. Mateřská a základní škola pro neslyšící a hluché děti (Washington), Mateřská škola s domovem (West – Medford), Sarah Fuller home (Boston) (Vajshajtlová, 1972).

Domov neslyšících dětí pro výuku řeči v předškolním věku založila Bellova žačka, Emma Garettová, ve Philadelphii r. 1892, obohatila orální metodu v Bellově podání ještě o mateřskou metodu ve výuce řeči – metoda, která se snaží vyučovat obdobným způsobem jako si malé dítě osvojuje svůj mateřský jazyk. Základ je spatřován ve hře, vibračním smyslu, rytmu, melodii, pohybových hrám a brzkém učení čtení, předpokladem je též integrace.

Doporučoval, aby se neslyšící dítě naučilo co nejdříve číst a později psát, obdobně jako slyšící dítě slyší řeč, tak hluchoněmé dítě vidí písmo (Vajshajtlová, 1972).

5.3.1 A. G. Bell a Maria Montessori

A. G. Bell se také osobně znal s Marií Montessori a její metoda ho nadchla natolik, že se stal aktivním propagátorem v USA, obecně Maria Montessori zanechala v Americe nemalou stopu.

Whitescarver a Cossentino (2008) dělí vliv Montessori hnutí ve Spojených státech amerických do tří etap (1911 – 1918/ 1952 – 1979/ polovina 90. let 20. století). V této práci se nejvíce zaměřím na první etapu, která také nejvíce souvisí z A. G. Bellem. První etapa je krátká, charakteristická jak rychlým nástupem, tak rychlým odchodem způsobeným několika faktory: válkou, vzrůstající kritikou metody a osobními konflikty.

Maria Montessori vymyslela jak novou filosofii vzdělávání, tak sadu didaktických materiálů. Původně vystudovaná doktorka (1896) se věnovala psychiatrii, později se však stala pedagožkou, profesí, kterou původně opovrhovala (Shute, 2002). První zařízení fungující dle jejich idejí se otevřelo 6. 1. 1907 v San Lorenzu (část Říma plná těžce pracujících rodičů nemajících na své děti dostatek času). Základními kameny jsou: orientace na dítě a svoboda. „Dítě má v sobě samo zakódovanou schopnost samostatně jednat a rozvíjet se (Dvořáková, 2010, s. 17)“. Na učiteli je, aby dítěti dodal adekvátně připravené edukační prostředí a prostor na to, aby si na vše přišlo samo. Maria Montessori také propagovala věkově smíšené třídy.

Zprávy o jejich skvělých výsledcích se rychle šířily po celém světě a již za jejího života „expendovala“ do Švýcarska, UK, USA, Číny, Indie, Mexika, Sýrie, Nového Zélandu (Shute, 2002). Spojené státy americké se o Marii Montessori dozívají prostřednictvím článků vycházejících v McClure's Magazine. Série článků Josephine Tozier vyšla v roce 1911, první v květnu pod názvem „... *An Educational Wonder-Worker: The Methods of Maria Montessori*“ obsahující 17 stránek a na 40 fotografií“ (Whitescarver, Cossentino, 2008, s. 2575). Američané byli nadšeni, redakce musela zajistit dotisk a přislíbit, že další články budou detailnější. Myšlenky Marie Montessori přišly do USA v pravou chvíli, kdy Američané samotní hledali tu správnou cestu pro vzdělávání. Během několika měsíců se vydává překlad její knihy, otevírá se 1. škola v Tarrytownu na podzim 1911 (Whitescarver, Cossentino, 2008) a vzniká Montessori Education Association. Zde začíná společná cesta Marie Montessori a rodiny Bellů. Mabel Bellová se stává první prezidentkou asociace a oba dva jsou jejími obdivovateli a obhájci. Maria Montessori je taktéž zvána do USA pro přednášení a uspořádání kurzu pro učitele. Dá se říci, že Američané přímo propadli Marii Montessori, v jejich kurzech v Evropě měli největší početní zastoupení a vydávají se stále nové a nové publikace s touto tematikou, ve školním roce 1916/1917 bylo možno navštěvovat již 104 škol. V roce 1913

konečně přijíždí Maria Montessori osobně do USA, uvítací večere probíhá v domě Alexandra G. Bella ve Washingtonu D. C. a večere je událostí sezóny, kterou si nenechali ujít žádné významné osobnosti. První návštěva Marie Montessori trvající tři týdny je ve znamení vyprodaných sálů a velkého zájmu o její přednášky, to ovšem neplatí již o její druhé návštěvě v roce 1915. Zde se již ozývají první odpůrci a i oslavné články v časopisech jsou nahrazeny články varující před kultem Montessori. Nejhlasitějším kritikem je William Heard Kilpatrick. Dle Kilpatricka jde o metodu nedostatečně vědeckou, o nepochopení vývoje dítěte, které vede mimo jiné k překažení sebevyjádření dítěte (Whitescarver, Cossentino, 2008). Dalším z důvodů oslabení a postupného odklonu od myšlenek Marie Montessori je zapojení USA do 1. světové války v roce 1916 a následné i osobní spory Marie Montessori s americkými přívrženci o podobě její metody. Největší obavou Montessori byla, že někdo upraví metodu k obrazu svému, se kterým však ona nebude souhlasit. Všechny kurzy tedy vedla osobně a i to bylo důvodem, proč se synem zakládá organizaci mající mimo jiné za cíl kontrolu nad státními organizacemi (Dvořáková, 2010). Montessori směr po válce upadá, ale semínka se zapustila v kořeny a jen na chvíli se v USA odmlčela.

Bell však přízeň zachoval, v roce 1912 zakládá ve svém domě Montessori třídu pro svá dvě vnoučata a děti ze sousedství (Shute, 2002). Důvodů, proč Bell sympatizoval s Montessori, může být několik např.:

- Bell si taktéž všiml, že děti se nejlépe a nejvíce učí samy od sebe. Sám však chtěl tento poznatek aplikovat v rámci integrace a formou hry sdružovat neslyšící a slyšící děti
- dle Bella mají být děti samostatné, mají se „...vést k tomu, aby dovedly objevovat okolní svět a samy přicházet na vztahy a vlastnosti různých věcí. Rodiče by měli u svých dětí posilovat zdravý egoismus, který se však musí tlumit přiměřeně altruismem“ (Vajshajtlová, 1972, s. 52).

6 Stopy vlivu Alexandra Grahama Bella

V této kapitole je několik zmínek o dalším počínání Bella, které je tak trochu nezařaditelné do těch předchozích, ale přeci stojí za zmínku jako důkaz o jeho všestrannosti a „uměním“ být u událostí důležitých nejen pro svět neslyšících.

6.1 Japonsko

Vzdělávání neslyšících v Japonsku má počátky v 70. letech 19. století, kdy Yozo Yamao na návštěvě v Glasgow uviděl pracující neslyšící a uvědomil si, že pokud jsou neslyšící vzděláváni, mohou být společnosti prospěšní. On sám však s myšlenkou založením školy neuspěl, až v roce 1875 vzniká v Kyoto škola díky úspěchům Taishira Furakawi, který vyučoval na základě manuální metody. Všechny školy posléze vznikající přebírají metodu Furakawihó. I přesto, že věděli o výsledku Milánského kongresu. V období mezi lety 1910 a 1920 se však rozběhla debata o nejúčinnější metodě vzdělávání neslyšících, z důvodu získávání informací ze zahraničí. Došlo k přechodu k oralismu, který jako v jiných zemích pomalu, ale jistě vystrnadil znakový jazyk na okraj. Od roku 1930 je Japonsko pod nadvládou orální metody.

K příklonu k oralismu přispělo i (Erting, 1994)

1. zázračné úspěchy této metody
2. návštěva Alexandra Grahama Bella (majícího ukázkovou hodinu)
3. Shuji Izana, který u Bellova otce studoval a do Japonska přinesl visible speech

6.2 Helen Kellerová

Helen Kellerová byla hluchoslepá dívka, která přišla o zrak a sluch ve dvou letech po prodělané nemoci. Poprvé se setkala s Alexandrem Grahamem Bellem po konzultaci s lékařem v Baltimoru, který konstatoval, že v jejím zdravotním stavu nenastane již žádné zlepšení. Bell byl právě rodičům doporučen jako odborník na problematiku vzdělávání neslyšících. Bell rodině doporučil Perkinsův institut, který pak ke Kellerům poslal Anne Sullivanovou, jednu z absolventek. Bell zůstal s rodinou v kontaktu a s Helen Kellerovou se nadále vídal. Pobývala v jeho sídlech, vyprávěl jí o svých experimentech a pomáhala mu s pouštěním draků. Na oplátku pak byla čestným hostem při pokládání základního kamene Volta bureau. V roce 1883 doprovázel obě dívky na světovou výstavu. Helen měla od prezidenta výstavy Higinbothama dovoleno dotýkat se exponátů (Keller, 2017). Bell dívkám

popisoval a vysvětloval, jak co funguje, např. v elektrickém domě. Helen Kellerová měla blízko k Bellovi a jako poděkování mu věnovala svoji knihu *The story of my life*.

6.3 National Geographic Magazine

13. 1. 1888 se skupina 33 akademiků a bohatých mužů, které spojovala vášeň k cestování, sešla v privátním klubu *Cosmos Club* na *Lafayette square* ve Washingtonu D. C., kde jako elitní klub začala plánovat a vymýšlet vznik *National Geographic Society*, která následně 27. ledna skutečně vznikla (National Geographic Society). Mezi zakladatele patřil Alexandr Graham Bell a i jeho tchán Gardiner Green Hubbard, který byl také prvním prezidentem, v roce 1897 se prezidentem stal právě Bell (tamtéž).

Díky Bellovi se v časopise objevily fotografie a mapy z celého světa (Kramer, 2015). Především však časopisu dopřál editora na plný úvazek, který nahradil práci dobrovolníků a byl placen samotným Bellem, nikoli časopisem. Zajímavostí je, že šlo tak trochu o rodinný podnik, editor Gilber H. Grosvenor se stal mužem jeho dcery Elsie (Wired).

První číslo National Geographic (Magazine) bylo vydáno v říjnu 1888 (National Geographic Magazine). Obsahem časopisu jsou články týkající se geografie, populární vědy, světové historie, kultury, současných událostí a fotografie nejen z různých koutů světa, ale i vesmíru.

7 Kultura neslyšících

A. G. Bell a komunita neslyšících jsou ve vztahu velmi komplikovaném. Bell působí především proti kultuře, jak bylo výše nesčetněkrát popsáno. Ale aby nebylo všechno černobílé, stál Bell i za několika věcmi, které komunitě přinesly i něco dobrého.

Bell i přes své nepopíratelné a prokazatelné úspěchy se vzděláváním neslyšících neustále čelil předsudkům ze strany majoritní společnosti. Ta se domnívala, že sluchově postižení nemohou mluvit a že jsou na úrovni minimálně lehké mentální retardace. Společnost je nepovažovala za sobě rovné a schopné být společnosti prospěšní.

Bojovat proti těmto předsudkům zkoušel pomocí faktů, vědy a také v publikaci *Mylné názory o hluchoněmých a jejich zábranný vliv na zlepšení postavení hluchoněmých*, dále přišel s návrhem terminologické změny hluchoněmý – neslyšící (deaf – mute - deaf) a to i v úředních listech. Stěžejním argumentem bylo, že neslyšící mají v pořádku hlasivky, a proto nemohou být nazýváni němými (Walker, 1994).

Sám termín deaf ihned použil do dotazníku pro sčítání lidí (Vajshajtlová, 1972).

Dalším jeho úspěchem bylo vyčlenění sluchové vady z duševních chorob, kam byla do té doby zařazována (Vajshajtlová, 1972).

8 Organizace Alexandra Grahama Bella

Za peníze utržené z Voltovy ceny zakládá v roce 1881 Bell společně se svým bratrancem Chichesterem Bellem a Sumnerem Taisterem *Volta Laboratory Association*. Laboratoř je zaměřená na zkoumání analýzy, nahrávání a přenosu zvuku. Obecně se dá však říci, že jde o vlajkovou loď, co se dalších vynálezů týče.

Oproti tomu *Volta Bureau* je založen pouze samotným Bellem v roce 1887. Cílem organizace je shromažďovat a získávat informace týkající se neslyšících za účelem jejich dalšího šíření. V roce 1908 se *Volta Bureau* spojuje s A. A. P. T. S. D a stěhuje se do nové budovy ve Washingtonu D. C. Novou adresou se stává 3417 Volta Place. Zajímavostí je, že nové sídlo vzniká jen kousek od domu, kde bydlí otec A. G. Bella. Základní kámen *Volta Bureau* položil 8. 5. 1893 čestný host, tehdy třináctiletá Helen Kellerová (Walker, 1994). Budova je postavena v neoklasickém stylu architektonickou firmou Peabody & Sterns z Bostonu (dnes jde o národní památku).

Volta Bureau původně sloužil i k výzkumným účelům, ty však brzy ustoupily knihovnám a archivům. Nedostatek místa pro knihy byl i jedním z důvodů pro stěhování. Databáze knih tvořila jednu z nejbohatších knihoven s tematikou hluchoty své doby.

Vydávaný časopis je přejmenován na *Volta Review* (z původního *Association review*).

American association to Promote the Teaching the Speech to the Deaf

Cílem společnosti bylo šíření a zdokonalení orální metody. Od samého počátku společnost vydává časopis *The Volta Review*. Členi kanceláře byli: „...učitelé, vědeční pracovníci, úřední činitelé, rodiče hluchoněmých, filantropisté a vůbec všichni, kdo se zajímali o zlepšení výchovy, výuky a zlepšené postavení osob sluchově vadných“ (Vajshajtlová, 1972, s. 36). Společnost neskýtala útočiště jen rodičům, kteří zde získávali informace o výuce odezírání a mluvení, ale i učitelům, kterým nabízeli lekce, kurzy, účast na konferencích. Společnost také vyslovila požadavky na kvalifikaci učitelů sluchově postižených *Standard of Certification*. Zajímavé je, že tato organizace nepatří mezi sdružení amerických učitelů sluchově postižených, protože z jejich pohledu nesplňoval podmínku profesionálního vyučování (Vajshajtlová, 1972).

Za dobu svého působení vystřídala celou řadu jmen: *Alexander Graham Bell Association for the Deaf* až po momentálně používané *Alexander Graham Bell Association the Deaf and Hard of Hearing* .

V dnešní době organizace působí spíše jako platforma zajišťující komplexní péči o rodiny s dětmi se sluchovým postižením ve všech věkových kategoriích, ale i prostor pro odborníky pracující se sluchově postiženými. Poskytuje poradenství v otázkách výběru optimální metody a prostředků pro maximální rozvoj sluchu, vzdělávání, zaměstnání, záležitostí souvisejících s legislativou a právem (nároky, či problémy konkrétních osob). Zároveň však rodinám poskytuje i podporu a místo pro sdílení zkušeností.

Práce organizace se dá shrnout do několika bodů:

1. Informovat rodiny o možnosti LSLS
2. Vytváření komunity, která podporuje rodiny, děti a dospívající
3. Příprava odborníků prostřednictvím vzdělávání a speciálního vzdělávacího programu
4. Zvýšit povědomí o tom, že i lidé se sluchovým postižením mohou slyšet a mluvit

A celkově být součástí komunity ztotožňující se s důležitostí využití sluchu a mluveného jazyka.

Členové, kromě přístupu k nejnovějším výzkumům, informacím (v podobě článků, knih) a poradenských služeb, mají také možnost se za snížený poplatek účastnit akcí pořádaných organizací, např.:

- AG Bell Convention – je tradiční setkání odborníků LSLS sloužící mimo jiné jako prostředek k získání rekvalifikace, ale i propojení a nakontaktování odborníků ze všech koutů Spojených států a jejich zkušeností. Součástí také bývá expozice nejnovějších produktů a služeb potřebných pro praxi LSLS. Nejbližší se bude konat 28. – 30. 6 2018 ve Scottsdale v Arizoně (AG Bell Convention).

Či odebírat časopisy vydávaných organizací (Alexander Graham Bell):

- Volta Voices je zaměřen na témata z oblastí klinických, vzdělávacích a jinak odborných týkající se LSLS, podaných ovšem srozumitelnou formou pro rodiče
- The Volta Review je vědecký časopis zaměřen především na novinky z oblastí vývoje řeči a jazyka, nové technologie, včasnou intervenci a vzdělávací výstupy.
- AG BellUpdate je informační bulletin samotné organizace pro členy
- LSLS Leading edge je výhradně pro členy - odborníky

Organizace má opravdu spoustu zajímavých projektů a součástí, já jsem se však rozhodla představit jen jeden, a to LOFT, který funguje od roku 1996 (Loft). LOFT je zaměřen na práci

s dospívajícími, kteří se na pětidenním programu zaměřují na podporu individuálního růstu, rozvoj osobních dovedností, přijímání zodpovědnosti za svá rozhodnutí a zdokonalování sociálních dovedností (budování vztahů, schopnost pracovat ve skupině a další). Předpokladem pro důležitost a prospěšnost tohoto programu je skutečnost, že dospívající se domnívají, že jejich ztráta sluchu je určitým způsobem limituje v jejich schopnostech, což není pravda a k vyvrácení této domněnky dospívajícím slouží tento „pobyt“.

Organizace podporuje i denní vysokoškolské studenty prostřednictvím AG Bell College Scholarship Award Program (Alexander Graham Bell a).

Vlastní výukový program

Organizace má dokonce vlastní výukový program, který se jmenuje *Listening and Spoken Language Specialist* (dále jen LSL). Program by se dal volně přeložit jako „odborník na naslouchání a mluvený jazyk“, což je poněkud krkolomný název. V této práci však nadále bude používán původní název. Podstatné však je, že už jen z názvu je patrné, na co je kladen důraz. Oralistické kořeny jsou velmi silně zakořeněny, stále zůstává v popředí mluvení a využívání zbytků sluchu či spolehnutí na odezírání. Jinými slovy rozvíjení jazyka prostřednictvím poslechu. Program však zajišťuje The AG Bell Academy for Listening and Spoken Language (dále jen Akademie). Akademie je samostatnou neziskovou dceřinou společností dnešní podoby A. A. P. T. S. D., vzniklou v roce 2005 jako reakce na situaci, kdy nabídka odborníků neodpovídala poptávce ze strany rodin (Listening and Spoken Language). Program je akreditován a zaštitěn National Organizations for Competency Assurance (dále jen NOCA), NOCA je nezisková organizace pověřena vývojem standardů. Akademie má tak v rukou vlivný nástroj pro prosazování „svých“ idejí prostřednictvím certifikovaných odborníků napříč státy (funguje ve 30 státech USA). Což je přesně v Bellově stylu a já považuji tuto odnož za opravdu živoucí odkaz práce Alexandra Grahama Bella.

Odborníkem se však nemůže stát jen tak někdo a obecně je to běh na dlouhou trať. Než se vůbec zájemce dostane k písemným zkouškám, má tři až pět let na splnění základních podmínek, mezi které patří např.: vysokoškolské vzdělání v audiologii, patologii mluvení řeči či vzdělávání sluchově postižených (bakalářské, magisterské, doktorandské či mezinárodní ekvivalent k těmto stupňům), zkušenosti, doporučující dopisy, mentoring kvalifikovaným odborníkem LSL, písemně sepsané praxe, kontinuální vzdělávání apod. (Listening and Spoken Language a). Program je značně detailně zpracován, nechybí tedy ani webináře k přihlášení, webinář pro mentory či příručka pro certifikaci, samozřejmostí je vlastní etický

kodeks. Písenná zkouška stojí 395\$ nebo 495\$ (podle toho, zda jste členem). Což je přibližně 8 572 Kč/10 742Kč² (Listening and Spoken Language b).

Samotný program je však ještě rozdělen na dvě větve, a to na pedagogickou a terapeutickou. Terapeut pracuje s celou rodinou a s dětmi na všech intervenčních sezeních, pedagog pracuje s dětmi individuálně nebo v rámci skupiny či třídy. Zásady obou větví se však zásadně neliší, patří mezi ně např. (Listening and Spoken Language c):

- včasná diagnóza
- (ne)formální diagnostika
- posouzení a okamžití použití vhodných nejmodernějších technologií pro sluchovou stimulaci
- Terapeut působí jako průvodce a trenér rodičů svými radami a ukázkami je přetváří do role „specialisty“ pro svoje dítě
- práce se všemi rodinnými příslušníky / práce se třídou (instrukce jen v mluveném jazyce) v případě pedagogické větve
- stimulační prostředí
- sluch jako primární smyslová modalita pro rozvoj poslechu a mluveného jazyka
- integrace poslechu a mluveného jazyka do všech aspektů života
- preference integrace co se týče vzdělávání

Absolvováním tohoto programu účastníci nabydou obecný profesionální standard znalostí a praktických zkušeností pro poskytování LSLS intervence pro děti neslyšící či nedoslýchavé a jejich rodiny. S certifikátem mohou absolventi vykonávat tyto profese: audiolog, pedagogové neslyšících žáků/ studentů se specializací LSLS a patologové se zaměřením na mluvenou řeč. Certifikací to však nekončí, absolventi jsou povinni se rekvalifikovat každé dva roky, která má většinou podobu účasti na akcích schválených Akademií či odučení min. 15 hodin. Rekvalifikace je též placena částkou 195 \$ (4232 Kč)³ (Listening and Spoken Language b).

Z mého pohledu program připravuje specialisty na komplexní péči obsahující ranou péči a následnou péči během vzdělávání.

² Kurz USD 21,70Kč, ke dni 28. 10. 2017.

³ Kurz USD 21,70Kč, ke dni 28. 10. 2017.

K březnu 2016 bylo více než 7000 certifikovaných LSLS po celém světě, z toho 74% působí ve Spojených státech zbytek ve více než 30 zemích světa (Listening and Spoken Language d).

Akademie také pořádá každoroční setkání Listening and Spoken Language Symposium, poslední se konalo 29. 6 – 1. 7. 2017 ve Washingtonu D. C. Náplní setkání je shrnutí novinek a pokroku na poli LSLS, příspěvky na téma LSLS a workshopy (AG Bell).

Závěr

Cílem práce bylo popsat a ozřejmit život Alexandra Grahama Bella, jedné z nejvýznamnějších osobností nejen ve světě neslyšících na základě dostupné české a zahraniční literatury.

Na základě zjištěných informací jsem došla k závěru, že Alexander Graham Bell byl člověk nesmírně zvědavý, s neuvěřitelně širokým záběrem svých zájmů a zároveň i do značné míry kontroverzní. Za svůj život vystřídal několik zájmů činnosti a ve všech zanechal svoji stopu, ať už mluvíme o technických vynálezech, publikační činnosti, či občanských zájmech. A. G. Bell nestojí jen za vynalezením telefonu, ale také klimatizace, založením časopisu *National Geographic*, pozváním Marie Montessori do Ameriky či pozměněním dotazníků pro sčítání lidu.

Neméně se činil i na poli vzdělávání neslyšících. Je nesmírnou škodou, že se vzdělávání neslyšících ve Spojených státech po Milánském kongrese (bylo tomu však i jinde ve světě) postavilo do situace buď a nebo, co se týče vedoucí metody. Alexander Graham Bell a Edward Minner Gallaudet mohli dokázat neuvěřitelné věci, pokud by nestáli na opačné straně barikády, ale vedle sebe. Takto pochopitelně každý „kopal“ za svůj tým, za svou pravdu a zbytečně přicházeli o energii, kterou mohli zužitkovat jinde.

Alexander Graham Bell se zasloužil o rozšíření a používání *visible speech* ve výuce neslyšících, i když se pak od ní ustoupilo. Založil několik škol napříč vzdělávacími stupni. Otevřel dokonce mateřskou školu, ve které se vzdělávalo dle metody Marie Montessori a jeho vnučata do ní chodila. Zasadil se o vznik a státní podporu pro školy denního typu v několika státech.

Cílem Alexandra Grahama Bella bylo podporovat školy denního typu, v nejdělnějším případě ty, ve kterých jsou jak neslyšící žáci, tak slyšící a ve kterých probíhá vzdělávání orální metodou. Takovými školami se zamezí izolaci neslyšících jen mezi sebou, nebudou zaměstnávání neslyšící učitelé, žáci nebudou znakovat a budou tak mít dostatek kontaktů se slyšícími. Natolik, že „zapomenou“, že jsou neslyšícími, v dospělosti si vezmou slyšícího partnera a díky mluvenému jazyku zcela zapadnou do většinové společnosti.

Co se týče Bellovy kontroverze, je zajímavé, že zbrojil proti sňatkům neslyšících, přesto si sám vzal neslyšící ženu a pocházel z „inkriminované“ rodiny. V souladu s dalšími eugenickými myšlenkami vystupoval také vůči přistěhovalcům, a to i přesto, že sám do Ameriky přijel z Velké Británie. Neméně problematický vztah měl ke znakovému jazyku, který ho do určité míry fascinoval (sám znakovat uměl), nicméně to byl nástroj ke spojování

a sdružování neslyšících, se kterým nesouhlasil, a tudíž byl nežádoucí, podobně jako neslyšící na postech učitelů, protože nejsou schopni dobrého mluvního vzoru. Vzor psychologický nebral v potaz.

Jinými slovy, s odstupem a současným nastavením společnosti samotné a nastavením společnosti k osobám se sluchovým postižením, se některé Bellovy myšlenky jeví jako nepatřičné, některé však značně předběhly svoji dobu jako např.: uplatňování alternativních vzdělávacích metod či myšlenka integrace. Nenapáchal na komunitě neslyšících však jen samé křivdy. Zasloužil se o změnu označení osob se sluchovým postižením z hluchoněmých na neslyšící (deaf-mute na deaf). Bojoval proti předsudkům, která společnost měla proti neslyšícím vydáním knihy, která měla předsudky vyvrátit či objasnit *Mylné názory o hluchoněmých a jejich zábranný vliv na zlepšení postavení hluchoněmých*

I několik let po Bellově smrti jeho odkaz žije dál díky organizaci *AG Bell Association for the Deaf and Hard of Hearing*, která v souladu s jeho důrazem na maximální využití sluchu a odezírání a komunikaci mluveným jazykem šíří jeho myšlenky nejen po celých Spojených státech, k tomu jí slouží nejen prostředky pro komplexní péči o rodiny s dětmi se sluchovým postižením, ale i vlastní program připravující odborníky, které upřednostňují využití sluchu a mluveného jazyka.

Seznam bibliografických údajů

- CERNEY, Janet. 2007. *Deaf education in America: voices of children from inclusion settings*. Washington: Gallaudet University Press. ISBN 1-56368-362-8.
- ČERNÝ, Vojtěch. 1934. *Historický vývoj vzdělání a výchovy hluchoněmých*. České Budějovice: Svaz spolků učitelů hluchoněmých.
- DARWIN, Charles. 1871. *The Descent of Man*.
- DVOŘÁKOVÁ, Martina. 2010. *Marie Montessori a její pedagogika*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.
- ERTING, Carol J. et kol. 1994. *The deaf way: perspectives from the International conference on Deaf culture*. Washington: Gallaudet University Press. ISBN 1-56368-026-2.
- GARCIA, Brigitte. 2013. *Histoire et structure de la Langue des signes français*. Université Paris 8, UMR 7023, Paris 8/ CNRS.
- HRUBÝ, Jaroslav. 1999. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu: 1. díl*. Druhé přepracované a vydání. Praha: FRPSP. ISBN 80-7216-096-6.
- HUDÁKOVÁ, Andrea. 2012. Milánský kongres: podrobnosti, souvislosti. *Info-Zpravodaj*. roč. 20, č. 3, s. 7–10.
- JAMIESON, James. 2001. Alexander Graham Bell: Eugenicist. *Mankind Quarterly*. 42(1), 65 - 76.
- JUDYTKA, Vlastimil. 2014. *Eugenika ve Spojených státech amerických a Velké Británii*. Plzeň. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc.
- KELLEROVÁ, Helen. 2017. *The story of my life: An autobiography*. Ghaziabad: Samaira Book Publishers. ISBN 9789380914541.
- KRAMER, Barbara. 2015. *Alexander Graham Bell*. Washington D.C.: National Geographic Society. ISBN 978-1-4263-1935-8.
- LANE, Harlan. 1984. *When the Minds Hears: A History of the Deaf*. New York: Random House. ISBN 978-0-679-72023-2.
- MACKENZIE, Cathrine. 1951. *Alexander Graham Bell, Überwinder der Distanz*. – Rohrer, Innsbruck – Wien (překlad ang. originálu: Alexander Graham Bell, The Man who Contracted Space).

- MCWHIRTER, Alasdair. 2001. *Ilustrovaná encyklopedie lidské vzdělanosti*. Praha: Reader's digest výběr. ISBN 80-86196-29-1.
- TABAK, John. 2006. *Significant gestures: A History of American Sign Language*. London: Praegar Publishers. ISBN 0275989747.
- URBANTSCHITSCH, Viktor. 1985. Hörübungen. Wien.
- VAJSHAJTLOVÁ, Marie. 1972. *Alexander Graham Bell: učitel hluchoněmých a vynálezce*. Praha: Universita Karlova. ISBN 60-020-71.
- VAN CLEVE, John Vickrey. 1999. *Deaf history unveiled: Interpretations from the New Scholarship*. 2. Washington D. C.: Gallaudet University Press. ISBN 1-56368-087-4.
- WALKER, Lou Ann. 1994. *Hand, Heart & Mind: The Story of the Education of America's Deaf People*. New York: Dial Books. ISBN 0-8037-1225-1.
- WILCOX, Sherman. 1989. *American Deaf Culture: An Anthology*. Burtonsville: Linstok Press. ISBN 0-932130-09-7.
- WINEFIELD, Richard. 1987. *Never thr Twain Shall Meet: Ball, Gallaudet, and the Communications Debate*. Washington , D. C.: Gallaudet University Press. ISBN 0-913580-99-6.

Elektronické zdroje

AG Bell [online]. [cit. 4. 11. 2017]. <<https://agbellsymposium.com>>.

Alexander Graham Bell [online]. [cit. 4. 11. 2017].

<<http://www.agbell.org/Document.aspx?id=427>>.

Alexander Graham Bell 1 [online]. [cit. 4. 11. 2017].

<<https://www.agbell.org/Document.aspx?id=266>>.

AG Bell Convention [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z: <<https://agbellconvention.com>>.

ASL Stew: Deaf History Month: Deaf Education (Milan Conference). Youtube.com [online].

Rochester, 2016 [cit. 2017-08-05]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=JYgc6hpjqZY>

BELL, Alexander Graham. *Laboratory notebook, 1875-1876*, [cit. 2016-11-20]. Dostupné z:

<https://www.wdl.org/en/item/11375/>.,

ČTK. *Zrození prvního telefonu provázet velký spor* [online]. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/internet-a-pc/mobil/394594-zrozeni-prvniho-telefonu-provazel-velky-spor.html>

HANSEN, Randall a Desmond KING. Eugenic Ideas, Political Interests, and Policy Variance: Immigration and Sterilization Policy in Britain and the U.S. *World politics* [online]. 2001, **53**(2), 237 - 263 [cit. 2017-07-09]. Dostupné z:

<https://www.cambridge.org/core/journals/world-politics/article/eugenic-ideas-political-interests-and-policy-variance-immigration-and-sterilization-policy-in-britain-and-the-us/08E655A8D1E3C6537E8120C8E3E2F10F>

Listening and Spoken Language [online]. [cit. 4. 11. 2017].

<<http://www.agbell.org/Academy.aspx?id=555>>.

Listening and Spoken Language a [online]. [cit. 4. 11. 2017].

<<http://www.agbell.org/AcademyDocument.aspx?id=628>>.

Listening and Spoken Language b [online]. [cit. 4. 11. 2017].

<<http://www.agbell.org/AcademyDocument.aspx?id=1701>>.

Listening and Spoken Language c [online]. [cit. 4. 11. 2017].

< <http://www.agbell.org/get-certified/principles-of-LSLS/>>.

Listening and Spoken Language d [online]. [cit. 4. 11. 2017].

< <http://www.agbell.org/AcademyDocument.aspx?id=541>>.

Loft [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z: <https://agbellloft.com/history/>>.

National Geographic Magazine [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z:

<https://en.wikipedia.org/wiki/National_Geographic_Society>.

SHUTE, Nancy. Madam Montessori. *Smithsonian* [online]. 2002 [cit. 2017-08-05]. Dostupné z:http://www.philadelphiamontessori.org/ourpages/auto/2011/8/22/50229005/smithsonian_september_2002_madam_montessori.pdf

Wired [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z:

<<https://www.wired.com/2010/01/0127national-geographic-society-founded/>>.

WHITESCARVER, Keith, Cossentino, Jacqueline. Montessori and the Mainstream: A Century of Reform on the Margins. *Teachers College Record* [online]. Columbia: Columbia University, 2008, **110**(12), 2571 - 2600 [cit. 2017-08-05]. ISSN 0161-4681. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Keith_Whitescarver/publication/263351421_Montessori_and_the_Mainstream_A_Century_of_Reform_on_the_Margins/links/53d900e10cf2a19eee83a682.pdf

Seznam zkratek

A. A. P. T. S. D – American Association to Promote the Teaching of Speech to the Deaf

Akademie – The AG Bell Academy for Listening and Spoken Language

ASL – americký znakový jazyk

LSLS – Listening and Spoken Language Specialist

NAD – National Association of the Deaf

NOCA – National Organizations for Competency Assurance

W. P. I – Wisconsin Phonological Institute

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1 Alexander Graham Bell

The Franklin Institut [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z: <<https://www.fi.edu/case-files/alexander-graham-bell>>.

Obr. 2 Visible speech

Omniglot [online]. [cit. 4. 11. 2017]. Dostupné z: <<https://www.http://www.omniglot.com/writing/visiblespeech.htm>>.

Tab. č. 1 Bell versus Clerc

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Mgr. Hana Weiserová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Vliv A. G. Bella na vzdělávání neslyšících
Název v angličtině:	The influence of A. G. Bell on education of the deaf
Anotace práce:	<p>Cílem bakalářské práce je na základě zahraniční a domácí literatury popsat život Alexandra Grahama Bella a jeho vliv na vzdělávání neslyšících z pozice jednoho z nejsilnějších propagátorů orální metody. Na vliv je pohlíženo i z pohledu vlivu na komunitu a kulturu jakožto spojené nádoby. Práce popisuje Bella komplexně, nikoli jako vynálezce telefonu a oralistu, ale jako muže s neuvěřitelně širokým záběrem svých zájmů. Od iniciativ ve vzdělávání, přes propagátorství myšlenek eugenického či montessori hnutí, po spoluzaložení National Geographic magazínu a patentování dalších vynálezů. Stěžejní částí práce je popis jeho metod, přístupu, popisu získání podpory pro vznik škol denního typu a boje s Edwardem Minnerem Gallaudetem, se kterým se rozcházel v názorech, co se nejvhodnější metody týče. Bellův postoj ke znakovému jazyku a komunitě neslyšících je více než komplikovaný i přesto, že za její práva bojoval a snažil se o co nejlepší vzdělání. Bellův odkaz je živý i nadále prostřednictvím organizace Alexander Graham Bell Association the Deaf and Hard of Hearing, která nadále hlásá důležitost mluveného jazyka a využívání zbytků sluchu nejen pro začlenění do společnosti. Organizace má vlastní</p>

	vzdělávací program pro přípravu odborníků, čímž se odkaz šíří dál a dál.
Klíčová slova:	Alexander Graham Bell, neslyšící, vzdělávání, eugenika, orální metoda, visible speech, Montessori
Anotace v angličtině:	<p>The aim of the bachelor thesis is to describe the life of Alexander Graham Bell and his strong influence on oral education method for deaf people as well as his impact on their community and culture. The work focuses on Bell in his complexity, as the man with a wide range of interests (from educational initiatives, through promotion of eugenics or montessori movements to co-funding of the magazine National Geographic and patenting of other inventions). The main part of the work deals with his methods, approaches, the way how he got support for the formation of the day schools as well as his private struggles with Edward Minner Gallaudet. Bell's attitude towards sign language and the community of the deaf was more than complicated. Nevertheless, he fought for their rights and the best educational opportunities. His heritage is still vivid thanks to the Alexander Graham Bell Association for the Deaf and Hard of Hearing, which affirms the importance of spoken language and the usage of rest of hearing, not only for the integration of the deaf to the society. The organisation has its own educational program for the preparation of the experts, who help to spread the heritage of the Graham Bell to the world.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Alexander Graham Bell, deaf, education, eugenics, oral method, visible speech, Montessori

Přílohy vázané v práci:	žádné
Rozsah práce:	52 s.
Jazyk práce:	český